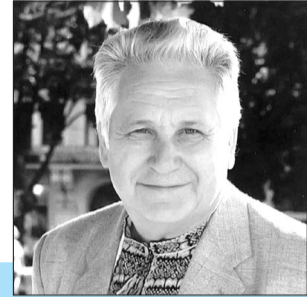

Серед цьогорічних лавреатів Національної премії імені Тараса Шевченка – Ярина Черногуз – за поетичну збірку [dasein: оборона присутності], а також Мстислав Чернов, Євген Малолетка, Василиса Степаненко – за серію журналістських матеріалів про облогу Маріуполя і, зокрема, документальний фільм “20 днів у Маріуполі”. Творці цього фільму отримали премію “Оскар” у Лос-Анджелесі 10 березня. Фото з відкритих джерел

ВАСИЛЬ ЛИЗАНЧУК

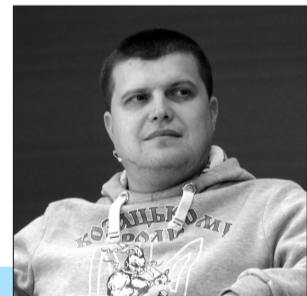
6

ВІТАЛІЙ МІХАЛЕВСЬКИЙ

7

ЄВГЕН БУКЕТ

8–9

Шевченкова поезія – нетлінний скарбник

Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ, голова Полтавського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Незчувся, як промайнули ці десять тяжких для нашого народу років, коли ми в Полтавському обласному об'єднанні ВУТ “Просвіта” видали до 200-ліття Кобзаря “Три літа” – твори, написані ним упродовж 1843–1845 рр. Це були роки, коли перед Шевченком розкрилася вся глибина історичної трагедії України. Як на мене, саме в ці роки неймовірного напруження свого Духу він і заговорив як Пророк і був ним до кінця життя. “Молюсь; Господи, внуши їм уст мої глаголи”. І Господь саме в ці роки дарує йому пророчий дар, право і обов'язок говорити зі своїм народом, указувати путь йому, просвітлюючи його розум, поневолений диявольською темрявою общерусского рабського існування – нежиття. Та не тільки дає право зі своїм народом говорити, але і від імені свого народу говорити з ним, Вседержителем, і сказати йому гнівне: “А до того я не знаю Бога”.

Так йому боліла Україна, що поки Господь не почує його пекучого прохання про визволення українців з тяжкого полону московського і не буде відновлена історична справедливість, він, людина глибоко віруюча, не міг не висловити своїх почуттів, бо таке мовчання було б гріхом супроти самих Господніх запові-

тів. Для глибшого розуміння читачами значення для України творів поета, написаних у ці напружені роки його творчості, процитую слова Євгена Маланюка із його статті “Три літа”.

“Ти смієшся, а я плачу”, – пише в посланні до Гоголя Шевченко. Це – закінчена формула ставлення до української дійсності синів одного народу, що перебував найстрашнішу з криз, які знає історія. І в цій “плачі” разом з “ними” (з “мужиками”) вже не було солодких зітхань Гребінки й Квітки, не було “благоденствія” олеографічної “Малоросії” й замогильного “сміху” Гоголя. Цей плач був протестом. Був пробудженням національної пам'яті (Розрита могила, Чигирин, Суботів), був зрушенням важкого закляття (Великий Лях), був вибухом свідомості ошуканого народу (Сон, Кавказ), врешті “роздертям мальованої завіси”, про яку згідно говорять Куліш і Костомарів, прометеїстичним показом чорної української дійсності і “запаленням поетичного світла”, при яким, мовляв Куліш, “стало видно по всій Україні, куди з нас кожен мусить простувати” (Лист III з хутора).

Цей “плач”, що пізніше, пройшовши крізь полум'я гніву, тужаві й обертається в кришу національної зброї, проходить по Україні очищальною грозою, тамує процес національного розкладу, спалює суспільний непотріб, відділює мертве від живого і стоплює благодаттю любови тих, що “схаменулися” і “стали людьми”, в зародок органічної ієрархії нації. Так започаткував Шевченко в “Трьох літах” нову добу української історії, новий історично-національний процес, що триває з перервами вже біля віку, потужніючи з кожним десятиліттям”.

Сьогодні, мені здається, Господь на-

решті почув слова Пророка й “історично-національний процес” набув найбільшої своєї потуги, й українська нація демонструє світові диво свого потужного воскресіння. Переконалий, що потужність наша ставатиме все більшою, аж поки не переплавить у своєму розвитку все суспільне сміття, породжене довгою неволею.

На жаль, макет наших “Трьох літ”, виданих 2010 року, чомусь не зберігся, але збереглась невчитана верстка, тож доводиться уважно все вичитувати наново, змінювати чи доповнювати примітки, порівнювати видання різних років, щоб правильно вибрати написання того чи іншого рядка, зрештою, просто виправляти помилки набору.

Та нема лиха без добра. Час від часу з різних причин я звертався до Шевченкового слова, але такого уважного та вдумливого прочитання його вже давно не було. І от я знову і знову відкриваю для себе кожне Шевченкове слово так, ніби від тих слів йде сліпуче світло, яке раніше не помічав. І те світло освітлює такі пречисті глибини Шевченкової душі серед сатанинського смороду імперії зла, що ти переконешся – тільки Божий посланець для пригнобленого народу міг так жити і так не поступатись жодною своєю чеснотою, жодною Божою заповіддю, щоб світлити українцям своїм життям і словом на всі прийдешні віки. І приходиться переконалий, що без пізнання його життя і творчості кожним українцем і будівництва власного життя на фундаменті його заповітів, українська нація ніколи не буде сильною і здатною побудувати справедливу державу.

Продовження на стор. 3

ПЕРЕДПЛАТА—2024

Тижневик “Слово Просвіти” (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях “Укрпошти” за допомогою “Каталогу видань України” на 2024 рік (стор. 24).

Вартість зросла вдвічі через незалежні від редакції причини і є такою:

1 міс. — 60 грн.

3 міс. — 180 грн.

6 міс. — 360 грн.

Будьмо, друзі, разом!

Уклін Пророку

Україна відзначила 210 років з дня народження Тараса Шевченка. Відбулося багато заходів у всіх куточках країни і поза її межами. Розповідаємо про деякі з них.

норежисер **Леонід Мужук** розповів про роботу над своїм фільмом “Розрита могила”. На думку автора, за десятиліття, що минули після його створення, суспільство і державні інститути так і не піднялися до розуміння, що росія і її п’ята колона є найбільшими ворогами українців.

Народний депутат України багатьох скликань **Іван Заєць** заклав уважніше читати Шевченкові “Три літа”, які назвав “книгою буття українського народу”. “Пророки завжди національні”, — наголосив **Іван Заєць**.

На конференції виступили також **Микола Голомша**, **Сергій Файфура**, **Сергій Присухін**, **Тарас Марусик**, **Андрій Демиденко**, **Микола Кульчицький**, **Петро Чернега**, **Георгій Філіпчук**, **Віталій Франчук**, **Кирило Стеценко**, **Володимир Семистяга** та інші науковці і громадські діячі.

Слово, що об’єднує

За традицією 9 березня в Києві, біля пам’ятника видатному українцю зібрався чималий гурт його прихильників: представники творчих і громадських організацій, українські письменники, політики, співаки, декламатори, шанувальники творчості Пророка. Це, зокрема, **Микола Жулинський**, **Михайло Сидоржевський**, **Олександр Божко**, **Любов Голота**, **Юрій Ковалів**, **Сергій Лучканин**, **Борис Пономаренко**, **Леонід Петровський**, **Ігор Зоц**, **Інна Ковальчук**, **Тетяна Фольварочна**, **Ніна Шаварська**, **Василь Куйбіда**, **Петро Засенко**, **Сергій Пасько**, **Юрій Вітренко**, **Віктор Горбач**, **Олександр Ліщенко**, **Йосип Запаловський**, **Володимир Кривий**, **Людмила Красицька**, **Галина Льєва**, **Владлен Ковтун**, **В’ячеслав Гук** та інші.

Модератором заходу був відомий український письменник, секретар НСПУ **Борис Пономаренко**.

На заході виступив голова Національної спілки письменників України **Михайло Сидоржевський**. Він зазначив, що український народ заслуговує на гідну владу, яка має бути тим осердям держави, яке об’єднує навколо

всіх нас, вона має бути прикладом для гуртування, тому що тепер, коли йдеться про долю України і збереження не лише її територій, а і її народу, мови, національної ідентичності, питання проукраїнської влади стає гострим і тим, від якого залежить наше майбутнє. Чвари у владі підбивають підмурівок України, позбавляють можливості адекватно сприймати ту жаску дійсність, у якій опинилася наша країна. Тому в цей темний і жалюгідний для України час війни нас те об’єднує українське слово — це слово, яке заповіє нам берегти великий Тарас Шевченко. І саме українське слово тепер стало найважливішим чинником нашої національної ідентичності й нашим духовним щитом.

Голова НСПУ наголосив на важливості гуртування нації і прочитав вірш Тараса Шевченка “Косар”.

Також на заході виступили: відомий український поет **Петро Засенко**, який наголосив на гуртуванні нації і збереженні духовних заповітів нашого Світоча; український політик, голова земляцтва Житомирщини **Йосип Запаловський**, який зазначив, що Тарас Шевченко — це геній України, ми маємо популяризувати його творчість, а його незабутні слова “Борітеся — поборете...” — це наш життєвий дороговказ; хор “Просвіта”; письменник і громадський діяч **Владлен Ковтун**; артистка **Леся Луців**, яка щемко заспівала “Думи мої, думи...” на слова Тараса Шевченка; народний депутат кількох скликань **Василь Куйбіда**; праправнучка Тараса Шевченка, поетка і журналістка **Людмила Красицька**, дипломат **Сергій Пасько**, журналістка **Галина Льєва** та інші.

Насамкінець **Борис Пономаренко** зазначив, що цим урочистим заходом ми вклонилися світлій пам’яті українського Генія і щиро-сердно подякував Збройним Силам України за мужність у боротьбі з рашистською навалою, а хор “Просвіта” заспівав пісню на слова Тараса Шевченка “Реве та стогне Дніпр широкий...”.

Пресслужба НСПУ

Зустріч у Пашківці

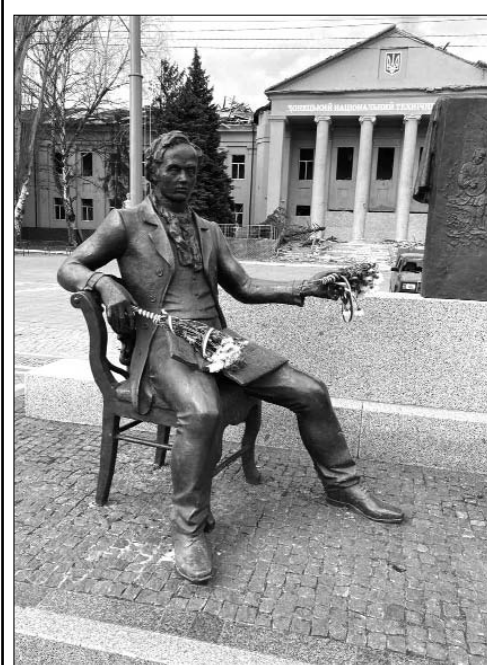
Разом із **Світланою Касьяненко**, авторкою-виконавицею, дитячою письменницею, волонтеркою і громадською діячкою, на запрошення Пашківського ліцею, що на Київщині, взяли участь у святі — конкурсі читців-декламаторів поетичних творів “Безсмертне слово Кобзаря”, започаткованому 2023 року (до речі, мала за честь бути членом журі і на першому). Цьогоріч організатори конкурсу вирішили розширити можливості виявити учасникам свій декламаторський талант — ді-

і проникливо переймалися змістом віршів, які декламували.

Відчувалося в усьому, яка велика, копійка навчально-виховна робота постійно проводиться в цьому навчальному закладі, адже так важливо, щоб покоління, яке тепер не з чуток знає, що таке війна, не лише знало історію свого народу, роду, було залучене до духовних надбань, а й вчилася перекладати мудрість пращурів, знаходити відповіді на питання та виклики сьогодення в безцінних скарбах нашої культурної спадщини, щоб надихалося силою віри і незламності в шасливе майбутнє України. Глибоке усвідомлення прийде згодом, та вже зараз відчувається в наших дітях гордість причетності до української нації.

Зважаючи на серйозність і важливість заходу, патріотичну піднесеність і урочистість моментів, що панували в залі, атмосфера свята була дуже тепла, приязна, без зайвого пафосу. Особливо ж, коли мікрофон узяла до рук **Світлана Касьяненко** (як же вміє вона привернути увагу кожної дитини, навіть найнепосидючіших пустунів) і заспівала — прогнала в ролях, озвучивши окремі моменти дитячим голосом. Виступ пані **Світлани** викликав шквал неймовірних радісних емоцій у дітей і дорослих — захоплені вигуки, веселий сміх, оплески-овації, “сердечка”, “намальовані” в повітрі, складені пальчиками на знак особливої прихильності — полонія всієї!

Журі — директор Пашківського ліцею **Таміла Запотічна**; **Ганна Маковська**, член Всеукраїнської національної

Ця скульптура в центрі Покровська на Донеччині під варварськими обстрілами рашистів вистояла, а від будівлі Донецького національного технічного університету залишилася тільки стіна з колонами. У Шевченків день сюди приходили з квітами. Фото **Маргарити Дрозд**

музичної спілки, керівник гуртка театрального мистецтва ЦТДЮ **Макарівської селищної ради**; **Світлана Касьяненко**, членкиня НСПУ та творчої спілки “Асоціація діячів естрадного мистецтва України”; **Тетяна Кондратенко**, членкиня НСЖУ, засновник і видавець часопису для дітей “Я сам/А”, — ретельно попрацювало та визначило переможців конкурсу в трьох вікових категоріях.

У подарунок діти отримали журнали часопису для всебічного творчого саморозвитку “Я сам/А” (25 років — з дітьми, для дітей і про дітей) від мене, редактора-видавця, — кожному учасникові конкурсу та книжки письменниці **С. Касьяненко** “На канікули в село”, “Бджілка-трудівниця” (музична вистава), “Весела сопілка” (збірка дитячих пісень).

Тетяна Кондратенко, журналістка, м. Київ

Добірку підготував **Ігор ЗОЦ**
Фото **Георгія ЛУК’ЯНЧУКА**
та з відкритих джерел

Закінчення. Поч. на стор. 1

Окрім статей про Шевченка, Івана Франка, Євгена Маланюка, Степана Смалья-Стоцького, Тодоса Осьмачки, Євгена Пеленського, Євгена Сверстюка, у новому виданні ми додаємо ще два розділи із великої монографії славної пам'яті Івана Дзюби “Тарас Шевченко. Життя і творчість” — “Погром Кирило-Мефодіївського Товариства” та “У Казематі”. Івана Дзюбу я шанував із юнацьких літ після прочитання у самвидаві його фундаментальної праці “Інтернаціоналізм чи русифікація”. Навіть його покаювання після звільнення з тюрми і написання на замовлення КГБ невеликої брошури “Грані Кристалу” не змінили мою велику повагу.

Я, як і всі тоді мислячі люди в Україні, розумів, який розум могла втратити Україна, бо живим із московських катівень він би не вийшов. Куди більше мене боліло зречення Зіновія Франка, Миколи Холодного, Василя Захарченка, хоч я дуже любив їхню творчість. “Грані Кристалу” мені дали в КГБ, як я вже був на волі, сподіваючись таким чином завербувати мене у свої таємні співробітники, у народі — “стукачі”, “сексоти”. По суті в цій праці Дзюба не відрікся ні на йоту від своїх поглядів на поневолену Україну. І той, хто вмів це побачити, побачив.

Шевченкова поезія — нетлінний скарбник

Так от, прочитавши “Тарас Шевченко. Життя і творчість”, видану у 2008 році, я вирішив доповнити наше видання 10-річної давності двома блискучими вищезазначеними розділами. Вражає розуміння шефом жандармів графом Орловим, начальником III управління імперської канцелярії Дубельтом та іншими високопосадовцями, як колоніальної у Києві, так і імперської в Петербурзі адміністрації, розуміння майбутньої небезпеки для імперії від створення Кирило-Мефодіївського товариства. Самі братчики так далеко не бачили, а жандарми побачили загрозу відновлення української державності. Я був під слідством десь 10 місяців, і, читаючи цей розділ, був вражений схожістю мислення імперських та кагебешних слідчих.

Смію припустити, що й Іван Михайлович, перебуваючи під слідством, прекрасно роздивився тяглість імперської політики поневолення українців. Ось деякі цитати із доносів імперських псів. “В Києве обнаружено, что славянофильство может принять и преступное направление, обратившись в украинофильство с предположениями о восстановлении Малороссии в том виде, в ка-

ком она находилась до присоединения к России”. Інший сексот вже з Парижа пише: “...что действия Парижского славянского общества подали мысль и нашим молодым людям, уроженцам Малороссии, мечтают о восстановлении прежней вольницы на их родине”. Тобто окупанти прекрасно розуміли свою колонізаторську роль у загарбаній країні. Не розуміли або боялися розуміти це тільки зросійщена освічена українська верства, для яких Росія була вже єдиним отечеством, як і пізніше для переважної більшості радянських українців російська комуністична імперія — СССР — була советской родиною. А Шевченко розкривав правду і тоді, і в роки московського більшовицького поневолення, та й нині. І в роки більшовицького панування його б уже на волю не випустили, убили б, як убили Стуса, Марченка, Тихого, Литвина, а Світлічно-го, людину великого розуму і духу, випустили повністю паралізованого, так що він ні писати, ні говорити не міг. Та й те, що Шевченко повернувся живим, є просто Господнім дивом. Микола I із своїми жандармами таки прирікав його на смерть у далекій і спекотній бузувірській солдатчині.

Та Пророк наш мав внутрішнє осяйне світло, ніби й невидиме, але усі, хто знав його, відчували це своїм серцем і не могли не засяяти самі любов'ю, добротою, співчуттям та всіма іншими християнськими чеснотами. Євген Пеленський у нашому виданні називає це чаром Шевченка, а я наслідуюсь назвати цей його чар Провидінням Господнім. Господь беріг його, бо він ще мав багато всього сказати і зробити. Навіть велика княгиня Єлена Павловна, сестра Миколи I, після двогодинної розмови з ним припинила нападки шовіністичної преси на Шевченка.

Хотілося б видати нашу книгу до 22 травня та презентувати її полтавцям біля нашого прекрасного пам'ятника. Попри все будемо старатися це завдання виконати і будемо поширювати її серед нашої молоді, бо вона, як ніхто нині, потребує Шевченкового слова, щоб вирости гідними людьми, гідними синами і дочками свого народу. Завершує моє слово до читача цитатою із згаданої праці Івана Дзюби, якою завершується його фундаментальне дослідження. “Шевченкова поезія давно стала найважливішим і нетлінним скарбником духовно-

го ества українського народу.

Колись Генріх Гайне говорив про Біблію як “переносну вітчизну євреїв — з нею вони, гнані, мандрували світом”. Такою “переносною вітчизною” для українців, куди б їх не закинула доля, був “Кобзар” Шевченка. І навіть у себе вдома, на “нашій, не своїй землі”, він давав і дає почуття вітчизни. Шевченко — це не тільки те, що вивчають, а й те, чим живуть. У чому черпають сили і надії. У глибини майбутнього Шевченко слав свої непохитні заповіді синам рідної землі. Він говорив до духом мертвих, які ще мали пробудитися, і до живих, і до ще ненароджених, і в Україні суших, і у світах, — у кого ще є таке звертання до всього народу як вічної категорії, — і таке грандіозне розуміння народу як сукупності поколінь, і духу, і діянь — поза обмеженнями у часі та просторі? І серед його заповітів перший і останній:

*Свою Україну любіть,
Любіть її... Во врем'я люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа Моліть”.*

Додам від себе — тільки тоді й будемо непереможними!

Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ

“Полтавщина — Шевченкові” — таку назву має виставка, яку відкрили в Полтавській ОВА, на першому поверсі адмінбудівлі. На ній представлені копії історичних документів та деяких малюнків, а також світлини. Виставку підготував Державний архів Полтавської області. “Ми всі знаємо про Тараса Шевченка дуже багато. Він — наш національний символ. Поеми “Єретик” та “Сліпий” Тарас Шевченко написав саме під час свого перебування на Полтавщині”, — зауважив заступник начальника Полтавської обласної військової адміністрації Антон Чубенко. “У часи СРСР інформація про Тараса Шевченка перекручувалася. Наприклад, під час радянської влади його показували кріпаком, атеїстом, революціонером та бунтарем. Якщо порівнювати видання діаспори та радянського часу, то можна знайти великі розбіжності в тексті. Наприклад, у виданні СРСР писали “немає Бога на Землі — немає і на небі”, хоча в оригіналі твору це речення звучало як “немає Бога за Землі — хіба що на небі”. Вперше Кобзар відвідав

Полтавщина пам'ятає

Тарас Шевченко актуальний завжди, а в час російсько-української війни за незалежність — особливо. У цьому переконалися учасники низки тематичних заходів з нагоди 210-ї річниці від дня народження національного Пророка, які відбулися в Полтаві.

мадські діячі, представники Полтавської ОВА, Полтавської обласної ради, Збройних Сил України, Інституту національної пам'яті.

За підтримки Департаменту культури і туризму Полтавської ОВА обласний театр імені Миколи Гоголя створив і продемонстрував виставу “Думи Кобзаря”. На прем'єрний показ завітали учні старших класів шкіл м. Полта-

во педагогічного університету, доцентка Віра Мелешко.

Просвітницьке зібрання

У Полтавському вищому міжрегіональному професійному училищі відбулося зібрання за участю Полтавського офісу Українського інституту національної пам'яті (УІНП) та громадської активістки, діячки волонтерського загалу з допомоги ЗСУ “Невтомні бабусі”, першої голови управи, а нині голови Ради старійшин Полтавського крайового Руху, правозахисниці і вишивальниці Зої Коваленко. Вона представила свої праці-вишивки — портрети Шевченка.

Щиру промову про батька Нації виголосив представник УІНП в Полтавській області **Олег Пустовгар**: “Шевченко для України — це

Божий посланець, оскільки народився у 1814 році, коли, як сам писав у своїх творах, “на всіх язиках все мовчить, бо благоденствує”, у розпал найлютішої імперської реакції, коли з рук українців було вбито меч визвольної боротьби після трагічної для нас Полтавської битви, коли Російська імперія не приховано і брутально нищила будь-які спроби свідомих українців відродити українську мову та культуру і створити незалежну державу. І тоді в обороні українства стала потужна зброя — слово Шевченка, який є Пророком української державності, будителем української нації. Йому належать слова-заповіді: “В своїй хаті своя правда, і сила, і воля”. А вже через понад два десятиліття після відходу Пророка українські інтелектуали, серед них і майбутній ідео-

лог українського націоналізму Микола Міхновський, створили “Братство тарасівців” — підпільну антиросійську організацію, яка в назві мала ім'я Шевченка”.

Представник УІНП також детально зупинився на розвінчуванні міфу російсько-комуністичної пропаганди про нібито виняткову роль російської інтелігенції у справі визволення поета з кріпацької неволі. Зокрема, розповів про роль українців: художників Івана Сошенка і Аполлона Мокрицького, поета Євгена Гребінки, письменника і громадського діяча Василя Григоровича.

Ще Олег Пустовгар розповів про унікальний видавничий проєкт ОДА “Тарас Шевченко і Полтавщина”. Десять років тому цю книгу упорядкували перший заступник директора Державного архіву в Полтавській області Тарас Пустовіт та директор Центру дослідження історії Полтавщини Олександр Білоусько. Вони оприлюднили відомості про перебування Т. Г. Шевченка в Полтавській губернії, місяця, які він тоді відвідав, людей, з котрими зустрічався та присвячував їм свої твори.

Вечір-хронограф

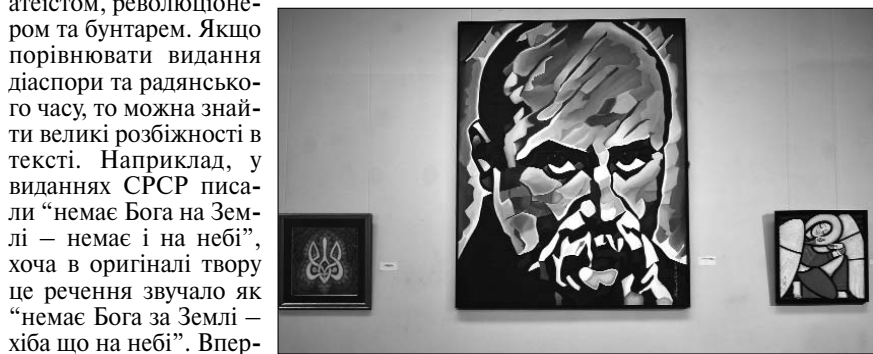
У виставковій залі Галереї

мистецтв імені Миколи Ярошенка відкрили виставку полтавських художників “Борітеся — поборете”. На церемонії відкриття промовляти митрополит Полтавської єпархії ПЦУ владика Федір та голова обласного осередку Національної спілки художників Юрій Самійленко.

А Центр культури та дозвілля Полтавської міської ради розгорнув виставку картин Назара Божинського — художника, архітектора, кобзаря, лірника, торбаніста, громадського діяча, доцента кафедри дизайну Інституту культури і мистецтв Львівського національного університету імені Тараса Шевченка та влаштував музичний вечір-хронограф “Шевченкове слово”. Рефреном на ньому лунало, що нині творчість Пророка Нації мобілізує на боротьбу з російськими окупантами.

“Що було б, якби Кобзар повернувся на цю землю в наш час? Писав би великі вірші, які вправили б нам мізки, і витрусили звідти сміття? — Так! Знайшов би слова, які допомогли би багатьом впасти з сумнівами? — Так! Він був би серед нас. Воював”, — стверджували організатори заходу.

Полтавський офіс УІНП

Полтавщину весною 1843 року разом із поетом Євгеном Гребінкою. Загалом Тарас Шевченко побував на території Полтавської губернії в 1843—1844, 1845—1846 роках, востаннє — влітку 1859 року”, — розповів заступник директора Державного архіву Полтавської області Тарас Пустовіт.

Вистава “Думи Кобзаря”

У Полтаві є унікальний за своїм мистецьким задумом пам'ятник у стилі кубізму. Його автор — всесвітньо відомий Іван Кавалерідзе. На пам'ятнику викарбовано заповіді для воїнів, які нині захищають Україну і світ від московської путінської чуми: “...і вражою злою кров'ю волю окропіте”. Протягом 9 і 10 березня до підніжжя пам'ятника полтавці несли живі квіти. Серед них гро-

9 березня біля пам'ятника Тарасу Шевченку

Євгенія ЮРЧЕНКО,
просвітянка

*І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.*
Тарас Шевченко

9 березня ми відзначили 210-ту річницю від дня народження національного генія України Тараса Григоровича Шевченка. Житомирське обласне об'єднання ВУТ “Просвіта” не залишилося осторонь і активно здійснювало просвітянську роботу з юнацтвом та молоддю краю.

5 березня в Поліському національному університеті відбувся захід під назвою “Слово – наша зброя”. Ініціювала і модерувала його доцентка цього навчального закладу, просвітянка **Світлана Вітер**. Вона звернулася до присутніх зі словами Тараса Шевченка:

*Борітеся – поборете,
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!*

Воістину: для Тараса Шевченка воля і правда були святими цінностями. “Саме за ці цінності сьогодні бореться український народ”, – зазначила Світлана Вітер. Вона також прочитала декілька своїх віршів на тему спро-

тиву українців російським окупантам.

Голова Житомирського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта”, почесний професор Поліського національного університету **Святослав Васильчук** акцентував увагу студентів на важливих фактах із життя Пророка, розвіюючи радянські штампи образу поета як людини: “Тарас був модником, він був стильним і сучасним, образ змученого хворобами Шевченка у кожусі культивувала радянська влада, бо їй це було вигідно, але не забуваймо, що Тарас Шевченко був академіком, і будучи людиною не бідною і маючи гарний смак, Тарас замовляв собі одіж у найкращих кравіць! Він був прикладом для сучасників. Люди почали вивчати українську мову, щоб читати “Кобзар” Шевченка”.

Святослав Карпович декламував поезію Тараса Шевченка, а також прочитав свої вірші про рідну мову як важливий чинник збереження української ідентичності. Затим студенти декламували

Живе в пам'яті

вірші українських поетів Василя Симоненка, Ліни Костенко, Михайла Жайворона, Василя Головецького.

Про цікаві факти дитинства та юності Тараса Шевченка розповіла студенткам просвітянка **Євгенія Юрченко**. Пригадали і про науку у дядя, і про перше кохання Тараса, і про кріпацьке життя юного Тараса у пана Енгельгарда.

Прозвучав уривок із поеми Шевченка “Гамалія”. Було проведено паралелі подій у творі із сучасністю, адже й тепер багато українців перебувають у полоні, й тепер є надійні завзяті отамани, тільки називаємо ми їх генералами.

Також поговорили зі студентами про фільм українського літератора, сценариста та режисера Олександра Денисенка “Тарас. Повернення” – стрічку, яку було знято за однойменною книгою автора. Цей твір дає відповідь на важливе запитання: ким насправді був найвеличніший поет України – іконою, кам'яним символом чи все-таки людиною з плоті й крові, яка шукає підтримки, дружби, розуміння, кохання? Відірваний від рідної землі і приречений на тяжку солдатську службу в Новопетровській фортеці в колонізованих імперією степах Ка-

захстану, Шевченко витримав сім років поневірянь та мук. Цей період життя важливий для вивчення та осмислення сучасниками.

Захід пройшов в атмосфері духовного єднання просвітян, молоді та педагогічних працівників університету. Актуальність Шевченкового слова, його ідей гуманізму і патріотизму – це те, що об'єднує всіх українців навколо безсмертного “Кобзаря”, особливо під час війни. Слова Тараса Григоровича Шевченка живуть, кличуть до боротьби за свободу, і тепер, через століття, вони є надзвичайно актуальними у час нашої екзистенційної боротьби за незалежність.

Ще одна така зустріч просвітян із юними українцями відбулася 6-го березня у бібліотеці-філіалі № 1 КЗ МПБ “ЛІТтера”. Здобувачі освіти ліцею № 17 міста Житомира, а також Житомирського агротехнічного фахового коледжу та ДНЗ “Центр легкої промисловості та побутового обслуговування населення м. Житомира” були уважними слухачами й активно включилися в діалог.

Святослав Васильчук ознайомив присутніх із важливими моментами біографії Тараса Шев-

ченка, зокрема з історією викупу Тараса Григоровича із кріпацтва, його вступу до Петербурзької академії мистецтв. Також було зазначено, що “Заповіт” Шевченка перекладено більш як 150-ма мовами, а ще найбільша кількість пам'ятників у світі – саме Тарасу Шевченку.

Молодша наукова співробітниця Житомирського обласного літературного музею, просвітянка **Людмила Заліщук** розповіла про діючу в музеї виставку творчих робіт учнів художньої школи імені Віктора Шкуринського, приурочену до 210-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка.

Лунали пісні у виконанні заслуженої артистки України Валентини Бартош Сльоти та лауреатки обласної літературно-мистецької премії імені Лесі Українки Лариси Бойко, зокрема, пісня на слова Т. Г. Шевченка “Думи, мої думи”, а також пісня Івана Сльоти “Про Україну”. Прозвучала й пісня-присвята Шевченкові “Живе у пам'яті Тарас” (слова Є. Юрченко, музика і виконання Л. Бойко).

Зустріч була насичена і змістовна, присутні дізналися про справжнього, не хрестоматійного національного генія та митця.

9 березня просвітяни зібралися біля пам'ятника Тарасу Шевченку в Житомирі й з іншими представниками громадськості вшанували пам'ять Кобзаря. Знову звучало живе слово Поета. Святослав Васильчук декламував уривок із поеми-містерів “Великий льох”, пролунали пророчі Тарасові слова:

*Та не однаково мені,
Як Україну злії люди
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окрадену, збудять...
Ох, не однаково мені.*

Вшановуємо пам'ять видатного українця. Читаємо його поезію з глибинним, сакральним для українства сенсом, пам'ятаємо заповіді та пророцтва Тараса Шевченка не тільки 9 березня, а й щодня, щогодини в борні за перемогу й волю на своїй землі.

У бібліотеці

“Огонь запеклих не пече”

12 березня в Навчально-науковому інституті філології відбулася Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 210-й річниці від дня народження Тараса Шевченка “Сучасне Шевченкознавство: мультидисциплінарні дискурси”.

Співорганізаторами, крім Київського національного університету імені Тараса Шевченка й Навчально-наукового інституту філології (кафедра історії української літератури та літературної творчості, Всеукраїнський навчально-науковий центр шевченкознавства), виступили Альбертський університет, Вроцлавський університет, Познанський університет імені Адама Міцкевича. Долучилися: Тбіліський державний університет імені Іване Джавахішвілі, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. До організації цьогорічних вшанувань Тараса Шевченка вперше долучилися наукові товариства імені Шевченка в США та Канаді. Всього в конференції взяли участь 175 осіб (серед яких 11 іноземних доповідачів).

Першим на пленарному засіданні виступив ректор КНУ імені Тараса Шевченка **Володимир Бугров**. Він згадав всесвітньо відомих мислителів, філософів та літераторів, ювілеї яких припали на останні роки. “Ми маємо не просто перечитувати Шевченка, а формувати культурно-суспільне знання. Те, що ми сприймаємо Шевченка як генія, має бути поштовхом до методології. Особливо вдячні йому саме за ці аспекти. Шевченко – наша методологія!” – відзначив він.

За тим пролунав сигнал повітряної тривоги і всі спустилися в укриття, де фольклористи заспівали “Зоре моя вечірняя” та “Галку”. Заступниця директора ННІФ **Олена Романенко** передала вітання від директора **Григорія Семенюка**. У посланні згадувалося, що 800 поезій Шевченка покладено на музику, а також про тернисту долю української мови, яка щоразу називалася російських утисків. Шевченко – співець волі й мови, а Слово Поета допомагало українцям вижити та зберегти найвищу духовність впродовж двох століть. “Наші викладачі та студенти, які воюють на фронті, – сказала від імені директора **Олена Віталівна**, – часто просять примірники “Кобзаря”, щоб підбадьорити в окопах своїх побратимів. Особливо акту-

альні нині полум'яні слова генія: “Огонь запеклих не пече” і “Нема на світі України, немає другого Дніпра...”. Від себе пані **Олена** додала, що Шевченко – це контрапункт нашої ідентичності та державності.

Наступним словом взяв завідувач Відділу шевченкознавства Інституту літератури **НАНУ Олександр Боронь**. Він відзначив нашу успішну співпрацю та повідомив про нові видання повістей та поезій Шевченка, які готуються до друку його підрозділом. Родзинкою буде “Шевченківська енциклопедія” та книга з його образотворчою практикою, а також ще один новий проект-дослідження: “Тарас Шевченко у критиці”. “Читаймо Шевченка весь рік, а не тільки у святкові дати!” – закликав науковець.

Інші доповіді звучали онлайн. Тривога повторювалася ще двічі. Але на неї не зважали, продовжуючи вдумливо ловити кожне слово доповідачів. Засідання продовжили:

Віталій Чернецький – професор кафедри слов'янських та євразійських мов і літератур Канзаського університету, перший віцепрезидент та делегат Світової ради Наукового товариства ім. Шевченка у США, голова редколегії збірника наукових праць “Шев-

ченкознавчі студії”, з темою: “Шевченкові ідеї в контексті пост- та доколоніальної думки”.

Анна Горняток-Шумилович – професорка кафедри україністики Познанського університету ім. Адама Міцкевича, з темою: “Почути, як кричить “Тарасова гора”. Шевченківський курс у поезії Василя Симоненка”.

Агнешка Матусяк – професорка кафедри україністики Інституту слов'янської філології Вроцлавського університету, з темою “Творчість Тараса Шевченка, читана Шекспіром”.

Дмитро Єсипенко – лектор департаменту сучасних мов і культурних студій, дослідник-асистент Центру Кулів Альбертського університету, член управи НТШ, з темою: “Тарас Шевченко з перспективи українсько-канадської громади”.

Володимир Поліщук – професор, завідувач кафедри української літератури і компаративістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького: “Тема “Ликерного каяття” перед пам'яттю Шевченка (спогади, студії, творчі інтерпретації)”.

Завершили урочисту частину університетської Шевченкіани **Дмитро Чистяк**, професор кафедри романської філології, з темою:

“Новітні франкомовні переклади поезії Тараса Шевченка: здобутки, проблеми та перспективи” та **Оксана Сліпущко**, професорка, завідувачка кафедри історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості, з темою: “Шевченкознавство Шевченкового університету часів війни з російською федерацією”.

Далі розпочалася робота секцій і круглих столів.

Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 210-й річниці від дня народження Тараса Шевченка, стала важливою та об'єднувальною подією для широкого міжнародного товариства, що цікавиться вивченням творчості великого поета. На тлі серії непередбачуваних повітряних тривог урочистість конференції не постраждала. Цікаві виступи й теплі слова доповідачів надали події особливого характеру. Захід висвітлив нові дослідження та публікації в галузі шевченкознавства, що свідчить про постійний інтерес до творчості Кобзаря у світовому науковому осередку.

Дарія БІЛОКОБИЛЬСЬКА, відділ зв'язків із громадськістю імені Володимира Мукана Навчально-наукового інституту філології КНУ ім. Т. Шевченка

Миколаївщина шанує

Олег МАТЮК,
просвітянин (з 1989 р.), інженер, почесний
працівник морського та річкового
транспорту України, м. Миколаїв

Історичний лекторій на тему “Прижиттєве видання “Кобзаря” 1860 року” відбувся в рамках проекту “Невідомі сторінки історії рідного краю” в бібліотеці-філії ЦМБ ім. Кропивницького м. Миколаєва. Організувала зустріч керівниця закладу і одночасно голова Вітовського українського товариства (ВУТ) Лілія Полковниченко спільно з просвітянами Корабельного району. ВУТ є колективним членом ГО “Українське товариство “Просвіта” Миколаївщини” згідно зі статутом організації.

Цікаво та змістовно розповів про книгу Ігор Марцінковський, відомий український науковець та громадський діяч, кандидат медичних наук Національного університету кораблебудування, голова громадської організації “Українське товариство “Просвіта” Миколаївщини” з 2010 по 2019 рр., автор і упорядник більше 500 одноосібних та колективних праць, з них близько 250 наукових, зокрема, і тих, що стосуються безпосередньо Тараса Шевченка. Він поділився історією “Прижиттєвого видання “Кобзаря” 1860 року”, що потрапило до рук науковця під номером 168, придбане ним особисто в Києві. Ігорю Богдановичу відомо про шість екземплярів книги в Україні, що є у приватних колекціях і музеях. Він розказав про імперсько-шовіністичне цензурування “Кобзарів” Шевченка, про зв’язок видання з Миколаївщиною. Науковець наголосив, що сьогодні наші музеї, бібліотеки втрачають історичні пам’ятки через обстріли та руйнування, викрадення окупантами українських культурних цінностей, а повернути їх дуже складно. До речі, перше, що робили окупанти, захопивши в наші села та містечка на Херсонщині й по інших регіонах, — кидали в підвали та піддавали тортурам вчителів української мови та літератури. Знищені українські підручники та книги, відразу замінювали імперською макулатурою, що рашисти везли в обози за собою.

Мужньо витримав дружній колектив бібліотеки влучання рашистської ракети у верхню частину культурного закладу в 2022 році. Завдяки

рішучості та наполегливості директорки наступного року зруйнований дах, за допомогою знайомих та будівельників, було демонтовано та замінено новим.

Невтомно Лілією Полковниченко в рамках заходу була відкрита виставка “Кобзарів” різних років видань та книг про життя та творчість Шевченка, що знаходяться у Музеї історії рідного краю філії бібліотеки.

Ігор Марцінковський приніс на зустріч невелику коробочку із землею з Форти Шевченка в Казахстані, який відвідав ще в 2013 році. Тоді ж передав землю обласному краєзнавчому музею Миколаєва, першій міській школі імені Олега Ольжича, деяким іншим учбовим закладам, на Волинь, краєзнавчому музею “Бойківщина” імені Тетяни та Омеляна Антоновичів в м. Долина на Івано-Франківщині.

Перебуваючи в Республіці Казахстан, зібрав додатковий матеріал для книжечки “Миколаївський Кобзарик”, автором якої про роки Голоду й Морю 1932-33 років був мій вчитель і директор школи в с. Пнівне, на Волині Іван Никифорович Швед. Отримавши рукописні матеріали від Івана Никифоровича, упорядкував та видав власним коштом і переслав в 2014 році “Миколаївський Кобзарик” музею в Казахстані. Надруковані книжечки передав бібліотекам Миколаєва, Луцька, в село Моринці, школам Волині та Миколаївщини, однокласникам та знайомим і, звичайно, автору.

На жаль, вчитель Іван Швед пішов в інший світ у 2017 році. Залишився його віршований твір про правнучку Кобзаря, вчительку Віру Тимофіївну Шевченко, по

Початки українського відродження на суднобудівному заводі “Океан”. Передача газети музею бібліотеки в лютому 2024 р. Стінгазета у конструкторського відділу заводу до 175-річчя з дня народження Кобзаря, виготовлена за ініціативою Олега Матіюка спільно з Віктором Лобановським та Ларисою Новіковою

Зустріч з лавреатами

Скільки б ми не говорили про Шевченка, а пізнати повністю Генія неможливо, бо глибина його постаті, як і змістовність віршів, з роками набувають нових смислів. Він актуальний повсякчас, що є беззаперечною істиною, як сказав на зустрічі 11 березня 2024 року з цьогорічними та минулих років лавреатами Національної премії України імені Тараса Шевченка ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Володимир Бугров**.

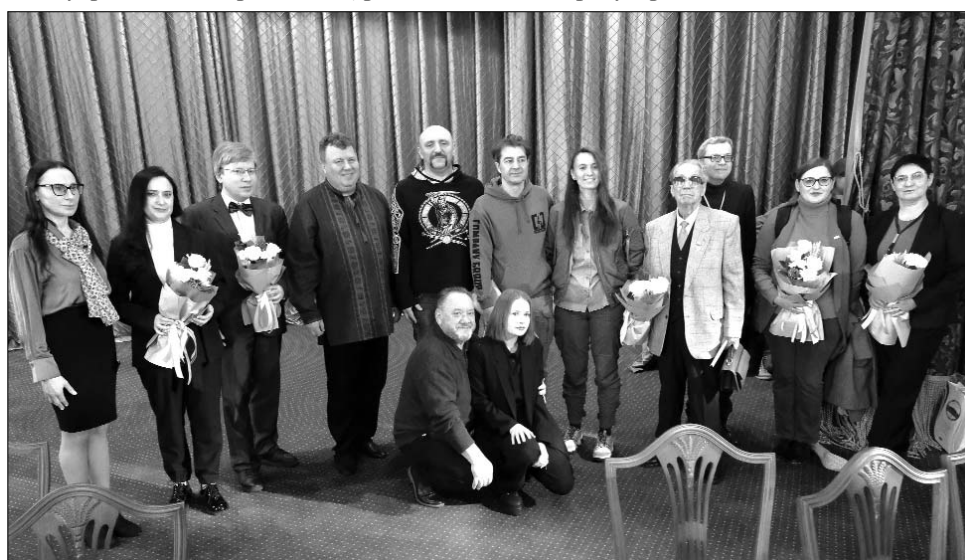
Багатолюдну залу привітав після ректора голова Комітету Шевченківської премії, народний артист України, громадський діяч **Євген Нищук**.

Наступною запросили виступити цьогорічну лавреатку, поетесу, волонтерку, військовослужбовицю **Ярину Черногуз**. Юна письменниця та військова заклично виголосила своє слово, звертаючись до студентів: “Запал і талант мають бути продемонстровані. Заходьте у море життя, творіть, шукайте свою ініціативу, відчуйте свою країну. Ворог діяти почав проти нас не зараз, не у 2014, а ще за часів Шевченка. Тож пізнавайте його й заодно й себе”.

Андрій Єрмоленко, художник, ілюстратор та дизайнер, привітав зі сцени родину, з якої вийшов у світ. Андрій вчився на хімічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

“У цій залі я відчуваю дух нової української еліти, вихованої з чуттям Тарасового слова. Я закликаю молодь створювати сенси. Адже ворог прийшов на наші землі не за заводами, не за полями, не за грошима, а за сенсами. Нищать українськість. Культура та освіта мають стати сьогодні зброєю та щитом. Тож творімо українську культуру разом”.

Композиторка, хормейстерка, цьогорічна лавреатка в галузі театрознавства **Сусанна Карпенко** також заклікала молодь і присутніх у залі споживати українське, пишатися, що є українцями. А продовжила, розповіда-

І. Марцінковський і Л. Полковниченко з народним хором “Вітовчани” та просвітянами

лінії старшого брата Микити, яка в страшні роки Голодомору підгодовувала третьокласників на уроках вареною бульбою, за що отримала десять років таборів гулагу. Далі була зустріч вчительки та учня в Моринцях, куди доля занесла І. Шведа на добовий перепочинок як солдата, після Корсунь-Шевченківської битви.

Екземпляр книжечки, яку надіслав на батьківщину Івана Никифоровича в село, на Вінниччині, пошта повернула с приписом: “Школи в селі немає”, а до 1933 року велика була... Такі гіркі наслідки сталінської імперії, які сьогодні намагаються повторити “недопалок путлер”. Не дочекається!

...На бібліотечному стенді, поряд з іншими книгами, виставили “Шевченківський енциклопедичний словник Миколаївщини”. Унікальна книга не тільки для нашої області, а вважаю — для всієї України. Роботу над виданням почали Ігор Марцінковський разом із Валерієм Бойченком, який очолив Миколаївське обласне Товариство української мови (пізніше “Просвіту”) наприкінці 1980-х років. Закінчувати надзвичайно важливу та велику за обсягом роботу довелося Ігорю Богдановичу, бо Валерій Петрович несподівано пішов із життя.

До 200-ліття з дня народження Кобзаря книгу надрукував Національний університет кораблебудування за власні кошти родини Марцінковських, бо ні влада, ні приватні підприємства не спромоглися профінансувати твір всеукраїнського значення, як написано в передмові до “Шевченківського словника...”. Керівник однієї з культурних установ міста, ознайомившись з цим виданням до 200-річчя Кобзаря, відзначив, що книга “занадто

українська”. Хочеться запитати чиновника: “А якою, власне, має бути книга, видана в Україні?”. За час, що минув від 2014 року, Ігор Богданович зібрав додатковий матеріал до “Шевченківського словника...”, обсягом, що переважає двотомне видання. Коштів в автора на сьогодні немає. Сподіваюсь і вірю, що після Перемоги знайдуться меценати і книга буде перевидана.

Як просвітянин передав “Шевченківський словник...” школам Миколаєва, школам в селах Нечаяне, Лимани, бібліотеці та школі в Кривому Озері, звідки родом Олександр Шигида, школам та друзям з Волині, з Івано-Франківщини. Публічний бібліотеці в місті Долині книгу з дарчим підписом автора вручила Ольга Ясько, колишня завідувачка бібліотеки-філії, одна зі справжніх українок південного краю, перебуваючи на Прикарпатті в складі делегації бібліотекарів України. До речі, з Долинською “Просвітою”, яку очолював Степан Янковський, пов’язана співпраця із заводським осередком “Товариства української мови” (“Просвіти”), яка почалася з 1990 року, від днів святкування 500-річчя українського козацтва. Більше десятка книг подарував школам, знайомим та друзям Тарас Кривоус, член заводського осередка Товариства української мови, колишній майстер суднобудівного заводу “Океан”, який першим у Миколаєві в 1990 році на судні-рудовозі, що виводилось із сухого доку, підняв наш синьо-жовтий прапор на тисячному мітингу жителів міста.

Просвітянка Ганна Шаховал пісню на слова Шевченка “Така її доля...” порадувала присутніх. Ганна Степанівна щотижня веде гурток української мови при бібліотеці.

Наприкінці заходу виступив відомий народний хор “Вітовчани”.

Насамкінець виступив народний артист України, актор **Богдан Бенюк**: “Бережень на дворі. Ми летимо вперед сподіваннями й мріями. Відкладімо ці нагороди, шановні лавреати, й думаймо про майбутнє. Про те, про що й Тарас. Про надію. Про життя. Про любов. Він не мав шор на життя. Тому пам’ятаймо, працюймо й сподіваймося, як це робив ВІН. А найголовніше — вірмо й підтримуємо хлопців та дівчат ЗСУ”.

Натхненні виступи вельмишановних лавреатів слухали викладачі та студенти Навчально-наукового інституту філології на чолі з директором **Григорієм Семенюком**, представники філософського факультету з деканом **Анатолієм Конверським** та історичного факультету з в.о. декана **Тарасом Пшеничним**.

Співорганізаторами зустрічі виступили: заступник голови Шевченківського комітету Дмитро Чистяк, професор кафедри романської філології Навчально-наукового інституту філології, завідувачка кафедри історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості Навчально-наукового інституту філології професорка **Оксана Сліпущко** та директорка Всеукраїнського навчально-наукового центру шевченкознавства **Богдана Сахно**.

Олександра КАСЬЯНОВА
Фото Сергія Терещенка,
відділ зв’язків із громадськістю імені
Володимира Мукана

Віра Боднарук та Богдана Пужик

Українська громада південно-західної Флориди гідно вшанувала геніального поета й художника України Тараса Шевченка в 210-ту річницю від дня його народження в осередку ім. св. Андрія в Норт-Порті. Святочну програму підготували члени Громадського комітету, які старалися включити учасників з українських громад різних віросповідань. Інформація про цю імпрезу була розповсюджена через летючки, афі-

Вшанували Тараса Шевченка у Флориді

ші, електронну пошту та церковний вісник.

Свято відкрила Віра Боднарук, голова Громадського комітету, і передала проведення заходу Богдані Пужик, голові 56 відділу Союзу Українок Америки. Дарія Томашоска, активна членкиня громади, голова Ukrainian American Club, у своєму урочистому слові розповіла про вплив пісень на творчість Шевченка. Це були пісні, які співала його мама, та пісні кобзарів. Значний слід у творчості поета залишило також тяжке життя кріпаків, яким народився і Тарас.

Громадський хор під проводом диригента др. Юрія Шевчука натхненно виконав дві пісні на слова Шевченка: “По діброві вітер віє” та “Реве та стогне Дніпр широкий”. Діти з П’ятидесятницької громади Єва Данилюк і Назар Вихопень прочитали вірш “Учітєся, брати мої”. Співак і композитор Олег Майовський, який нещодавно прибув до Флориди, виконав пісню “Встань, пробудись, Україно”, написану ним під впливом останніх подій в Україні.

Леся Попель прочитала вірш “Суботів”, а Оля Бабчук декламувала вірш Ганни Черинь “На день народження Шевченка”.

Громадський хор. Диригент др. Юрій Шевчук

Др. Юрій Шевчук під акомпанемент гітари виконав пісню “Така її доля”, а Орест Грицик заспівав “Думи мої”.

Свято закінчилося “Заповітом” та славнем України, який співали всі присутні разом із хором. Щира подяка за успішне проведення свята належить усім виконавцям та членам Громадського комітету: Вікторіві Лісничому, Ліді Білоус, Анні Мацілінській, Галі Лісничій, Кларі Шпічці,

Богданові Боднарку, Євгеніві Томашоскому, Нелі Лехман і Ромі Гурану.

По закінченні офіційної частини свята гості мали нагоду ознайомитися зі збіркою творів Шевченка, виданою в США та “Просвітою” в Україні.

Віра БОДНАРУК,
голова Громадського комітету
Фото Віктора Лісничого

Василь ЛИЗАНЧУК,
доктор філологічних наук,
заслужений професор Львівського національного університету ім. І. Франка,
м. Львів

Спочатку кілька штрихів про російську шовіністично-імперську ідею. Вся історія творення Російської держави — це водночас історія переплавлення різних ідентичностей (насамперед української) в одну російсько-православну, російсько-імперську, російсько-євразійську, а за комуністичного режиму — російсько-радянську.

Реальним змістом російської ідеї, про яку мовиться у праці Володимира Соловйова “Російська ідея” та праці Миколи Бердяєва з такою ж назвою, а також у творах Івана Ільїна, в усі часи було загарбання чужих територій, підкорення колонізованих народів, присвоєння собі досягнень їхньої культури і науки, цілеспрямоване зрощення, формування імперської свідомості. На жаль, досі в Європі та світі належно не усвідомили зловорожість російської шовіністичної ідеї, яка орієнтована не на розв’язання проблем буття москвитів-росіян, а на так зване “собіраніє земель” шляхом жорстоких анексії, знищення національних ідентичностей завойованих народів. Головний чинник російської шовіністичної ідеї — не випустити Україну з-під свого впливу, перетворити українців на безнаціональних рабів.

Витворений за часів Петра I постулат, що Російська держава — це єдине і нерозривне ціле, як Свята Трійця, де Московія — “Бог-Отець”, “Україна — “Бог-Син””, а “Білорусія — “Бог-Дух Святий””, нині напoleonливо нав’язує московський патріарх Кіріл, благословляючи неонациста Путіна і його ординців-рашистів на знищення Української Держави, а українців як етносу, бо він, мовляв, заражений мазепинством, петлюрівщиною, нацизмом, фашизмом, бандерівщиною і творить антиросійську державу.

Тарас Шевченко відчув отруйність постулату про триєдину національну “єдність” українського, російського і білоруського народів, породженого за царювання Катерини II. Згодом Віссаріон Белінський писав, що історія Малоросії — це побічна ріка, що впадає у велику ріку російської історії. Він стверджував, що малоросіяни завжди були племенем і ніколи не були народом, а тим паче — державою. Нема, мовляв, української мови, а єсть “областное малороссийское наречие, как єсть белорусское, сибирское и другие подобные им областные наречия”. Цей шовіністичний голос Белінського влітався у зловісний хор російських царів і їхніх вірнопідданих сановників, ідеологів і політиків. Після перекучування, ігнорування Переяславської мілітарної угоди 1654 р. московити-росіяни постійно, цілеспрямовано принижували, цькували, духовно і фізично знищували українців.

Життєдайне джерело української національної ідеї

У нинішніх умовах 28-ї повномасштабної геноцидної, терористичної, етноцидної і лінгвоцидної війни Російської Федерації проти України доцільно привертнути увагу до головних засад української національної ідеї, які у своїх творах сформулював Тарас Шевченко.

У таку “ніч бездержавності” (Є. Маланюк), коли панувала імперська доктрина про існування “триєдиного русского народа” (великороси, малороси і білоруси), з Господнього благословення засяяв національний дух Шевченка, народився добротесний “Кобзар”. Деякі рецензенти на сторінках журналів “Сын отечества”, “Библиотека для чтения”, газети “Северная пчела” високо оцінювали незвичайний поетичний талант Шевченка, але, сповідуючи імперську, шовіністичну ідеологію, радили йому покинути писати твори українською мовою. Тарас Шевченко розгнівано їм відповів у вступі до поеми “Гайдамаки”:

*Спасибі за раду.
Теплий кожух, тільки шкода —
Не на мене шитий,
А розумне ваше слово
Брехнею підбите.*

У “Передмові” до “Кобзаря”, написаній 1847 р., але з якою читач ознайомився тільки у 1906 р., Шевченко писав: “А на москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і у нас народ і слово. А чіє краще, нехай судять люди”.

Ян Гудець у статті, надрукованій у журналі “Zlata Praha”, наголошував, що “Шевченкове поетичне саяво піднялося вище всіх, і від цього раптом розвиднилося на всій просторій Україні”.

Тарас Шевченко постав як винятково національний поет невидимої країни, поневолених людей. Всім своїм єством поклявся:

*...Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово.*

Рідне українське слово Тараса Шевченка, націоцентричність його поезії стали міцною основою духовного відродження, утвердження національної ідеї державотворення. Він вірив, що його слово — “велике” і “свiate”, “тихе, добре, кротке” слово, даровано Богом, відкриє істину незрячим і глухим для морально-родового просвітлення, національного самоусвідомлення. Тоді:

*Встане Україна.
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти.*

Бо тільки “в своїй хаті своя й правда, // І сила і воля”. Несучи народів слово істини про історичну необхідність утворення самостійної Української Держави, Тарас Шевченко своєю діяльністю став уособ-

ленням особистісної парадигми створення національного буття людини. “Поет ідентифікував себе тільки з ідеалом, з моделлю ідеальної спільноти”, — зазначав Г. Грабович. А Дмитро Донцов ідентифікував Шевченка з українським лицарством, яке боролось за незалежну державу.

Можливо, наукову сутність української національної ідеї не всі захисники і захисниці України глибоко розуміють, але всім своїм серцем відчувають одухотвореність Шевченкових поетичних слів, що “нема на світі України, // Немає другого Дніпра”. Тому весь лицарський дух спрямовують на захист свого дому, поля, храму — всієї неозорої України. Адже концепт “Дім”, “Поле”, “Храм”, поєднаний “з національною ідеєю в цьому розумінні означає зв’язок небесного та земного, ідеологію софійного, освяченого мудрістю буття” (С. Кримський).

Національна держава повністю і на всіх рівнях словом і ділом може захистити націю та її соціальне буття, створити потрібні умови для розвою кожної людини, всієї нації. Бо тільки у власній “хаті”, на засадах української мови і культури у своїй державі людина, народ стає справжнім господарем своєї долі на своїй землі.

Тарас Шевченко захоплювався козацькою Україною. У вірші “Іван Підкова” (1839 р.) писав:

*Було колись — в Україні
Ревіли гармати;
Було колись — запорожці
Вміли панувати.
Пановали, добували
І славу і волю...*

Але зловісна, бездушна Московія=Росія зруйнувала Україну, отруїла, покалічила духовність українців. Звертаючись до Миколи Гоголя 30 грудня 1844 р., із зраненого поетового серця вилилися вистрадані рядки про Україну:

*Не заревуть в Україні
Вольні гармати.*

“Вольні гармати” уособлювали у Тараса Шевченка самостійну Україну, віковичним ворогом-нищителем якої є шовіністична імперська Московія=Росія. Адже “не мислив український Кобзар справжньої волі для України без воєнної перемоги над імперською Росією” (В. Мельниченко).

*Борітєся — поборєте,
Вам Бог помаєє!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!*

Осмисливши думки Т. Шевченка, М. Міхновський наголошував, що “державна самостійність єсть головна умова іс-

нування націй, а державна незалежність єсть національним ідеалом у сфері міжнаціональних відносин”.

Надзвичайно актуальним й нині є заклик Тараса Шевченка:

*...Учітєся, читайте,
І чужому научайтєся,
Й свого не цурайтєся.*

Отже, визначальною сутністю шевченківської філософії української національної ідеї — органічне поєднання національних і загальнолюдських цінностей. Звідси випливає актуальне твердження Донцова, що національна ідея “повинна бути всеобіймаючою”. Тобто, національна ідея українського державотворення в новітніх дуже складних, доленосних умовах — “бути чи не бути українській Україні” — має поєднувати психологічний, мовний, культурний, історичний, територіальний, економічний, ідеологічний і політичний чинники на засадах націоналізму. Тобто, єдиним геополітичним порятунком для України є кардинальний вихід із геополітичного простору Росії і формування свого національного геополітично-цивілізаційного простору в союзі з країнами Європи й Америки.

Прикро, але багато очільників різних рангів у законодавчій, виконавчій і судовій владі, а також тих, хто сповідує ворожу ідеологію “какаярзниця”, навіть в умовах жорстокої, терористичної, геноцидної війни московських канібалів проти України не чують Тараса Шевченка, який просить:

*Обнімітєся ж, брати мої,
Молю вас, благаю!
Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
Востатню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.*

Отже, українська національна ідея державотворення, вистраждана і одухотворена Тарасом Шевченком, на відміну від російської шовіністичної ідеї поневолення, спрямована на здійснення гуманістичної мети — наповнення України українським історичним правдивим змістом, українським словом, українським світобаченням, моральним духом, які є рушійною силою на шляху розв’язання соціально-економічних проблем, а в нинішніх умовах — гарантією Перемоги над віковичними московськими ворогами-нищителями.

Тарас Шевченко вірив в особливу місію українського слова, яке, народившись від Правди, вселиться в людські душі, освітять їх світлом Істини, наповнить святим духом життєдайної національної ідеї та загальнолюдською любов’ю. Тоді:

*Оживуть степи, озера,
І не верстовії,
А вольнії, широкії,
Скрізь шляхи святії
Простелятєся...*

І Тарасовим словом народ мій прозрів...

Віталій МІХАЛЕВСЬКИЙ,
голова Хмельницького обласного
об'єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

В історії кожного народу, серед її великих творців, є люди, імена яких оповиті невимрущою любов'ю та славою. Таким генієм в українців є Тарас Григорович Шевченко, чия безсмертна спадщина – одна з найбільших вершин людського духу. Остап Вишня (Павло Губенко) колись сказав про Шевченка, що це людина, яка урятувала цілу націю.

Цього року в Україні відзначили 210-ту річницю від дня на-

родження Тараса Шевченка. Просвітня Хмельниччина також провела низку заходів, серед них, зокрема, такі:

7 березня у Хмельницькому інституті МАУП відбувся кон-

курс читців-декламаторів та знавців творчості Т. Г. Шевченка. Захід проходив у змішаному форматі. Мета конкурсу – популяризація творчості Тараса Шевченка; виявлення і підтримка творчих особистостей. У конкурсі взяли участь діти різних вікових категорій: I категорія – учні 5-11 класів закладів загальної середньої освіти (Красилівського ліцею, Навчально-виховного об'єднання № 5 міста Хмельницького імені Сергія Єфремова, Ліцею № 6 імені Назара Макаренка Хмельницької міської ради, Ліцею № 11 Хмельницької міської ради, Хмельницького ліцею № 15 імені Олександра Співачука, Хмельницької середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 21, Хмельницького приватного ліцею “Мої обрії”, Великозулинської ЗОШ I-III ступенів Заслуженської сільської ради Хмельницького району, Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області, Опорного ліцею с. Зимне Зимнівської сільської ради Володимирського району Волинської області); II категорія – здобувачі

фахової передвищої та вищої освіти (Хмельницького економіко-правового фахового коледжу ПрАТ “ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”, відокремленого структурного підрозділу “Хмельницького політехнічного фахового коледжу Національного університету “Львівська політехніка”, відокремленого структурного підрозділу “Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Київського національного торговельно-економічного університету”, Хмельницького інституту ПрАТ “ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”).

У конкурсі взяли участь 54 учні та студенти із різних міст України (Хмельницький район, м. Хмельницький, м. Красилів, м. Кам'янець-Подільський, Волинська область, м. Львів та ін.). Під час конкурсу працювала книжково-ілюстративна виставка “Сторінками Кобзаря”.

Також 7 березня слово Тараса Шевченка зібрало подільських просвітян, письменників, учнівську та студентську молодь у Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці. Звучали рядки Кобзаря, поезії тих, хто пише співзвучні йому рядки. Присутні слухали виступи лауреатів Хмельницької обласної премії імені Т. Г. Шевченка – Віталія Михалевського, Петра Маліша,

Ніни Шмурикової, спів заслуженої артистки України Фатіми Чергіндзії.

Шевченко надихає до створення власних творів барда Леоніда Мазура, просвітян та літераторів з різних куточків Хмельниччини – Любові Сердуніч зі Старої Синяви, Лідії Ярошно зі Старокостянтинівки, Ольги Ковпак з Деражні. Поетичну присвяту Тарасу Шевченко зачитав хмельничанин Анатолій Ненцінський.

На книжковій виставці були представлені унікальні видання з бібліотечних фондів.

8 березня на хмельницькому телеканалі TV-7+ Віталій Михалевський та Лідія Ярошно, голова Старокостянтинівського осередку “Просвіта” ім. Т. Шевченка, взяли участь у передачі прямого ефіру “Геній, пророк, борець”. Говорили про Тараса Шевченка як письменника, художника, співака, етнографа тощо та пам'ятники Кобзареві, які є на Хмельниччині.

9 березня у сквері ім. Тараса

Шевченка в Хмельницькому відбулися урочистості та покладання квітів за участю представників Хмельницької ОВА, Хмельницької РВА, обласної та міської рад, силових структур, товариства “Просвіти” ім. Тараса Шевченка та шанувальників творчості Кобзаря. Студенти літературного театру “Глорія” Хмельницького національного університету провели творчі читання та театральні постановки за творами Тараса Шевченка.

10 березня у Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці відбулася літературна година “Сила і міць Шевченкового слова” для курсантів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Захід розпочався з музичних творів на слова Тараса Шевченка: солістка Хмельницької обласної філармонії, Заслужена артистка України, лауреатка обласної премії ім. Тараса Шевченка Фатіма Чергіндзія виконала романси “Якби мені черевики” та “Зацвіла в долині”; студентка 3-го курсу Хмельницького фахового музичного коледжу ім. В. І. Заремби Анастасія Коптева виконала пісню “Ой маю, маю я оченята” (концертмейстер – Марія Кухар).

У своєму виступі я наголосив, що Тарас Григорович став символом національної боротьби за свободу, розповів про діяльність товариства “Просвіта”, прочитав вірші Кобзаря та Ліни Костенко.

Під час заходу презентовано книжково-ілюстративну виставку “І Тарасовим словом народ мій прозрів...”.

Також протягом двох місяців, з 1 січня до 29 лютого, в дистанційному форматі вперше провівся Всеукраїнський краєзнавчий конкурс літературних досліджень “От де, люде, наша слава, слава Україні!”. Загалом у конкурсі взяли участь 288 осіб, результати оголошені 9 березня.

родження Тараса Шевченка. Просвітня Хмельниччина також провела низку заходів, серед них, зокрема, такі:

5 березня в читальному залі бібліотеки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії відбулася “Подільська Шевченкіана” – зустріч з лауреатами Хмельницької обласної премії імені Т. Г. Шевченка, заснованої 13 травня 1994 р. для відзначення провідних діячів культури, літератури, мистецтва краю за вклад у дослідження, популяризацію української мови і літератури, розвиток образотворчого мистецтва, відродження національної культури народу, пов'язаних із життям і творчістю Великого Кобзаря. Серед лауреатів премії – просвітяни Петро Маліш, Віталій Мацько, Віталій Михалевський, Ніна Шмурикова.

6 березня з нагоди 210-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка на базі Чемеровецької центральної бібліотеки для дітей відкрито Хмельницьке обласне літературно-мистецьке свято “Іду з дитинства до Тараса” за участі Валентини Черноус – директорки Хмельницької обласної

бібліотеки для дітей імені Т. Г. Шевченка, Віталія Михалевського – члена НСПУ, голови Хмельницького обласного об'єднання товариства “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка та Йосипа Осецького – члена НСПУ, кандидата юридичних наук – доктора філософії в галузі права. В рамках обласного Шевченківського свята відбулися літературні читання та театральні постановки за творами Т. Г. Шевченка. Учасники свята прийшли до пам'ятника Тарасові Шевченку в Чемерівцях та поклали квіти.

7 березня у Хмельницькому інституті МАУП відбувся кон-

Огляд преси

Про що пишуть українські друковані видання – у нашому огляді.

На думку бізнесмена Сергія Марченка, якого цитують “Сільські вісті” (№10, 5.03), “Цей рік стане роком втрачених ілюзій. Нам більше не будуть допомагати просто тому, що ми сміливі й не даємо себе безкарно вбивати”.

Автор вважає, що “блокування кордонів і намагання сусідів нажитися на нашому горі – не винаток, а правило. Так відбувається за всіх війн. Поки хтось стікає кров'ю, інший намагається шмат його земельки собі відтяти”.

“Україна має знайти можливість відповісти на ці виклики. Ми повинні відійти від непрацюючої моделі “пожалійте нас” до моделі “допоможіть”, бо ми здатні дати вам більше, ніж росія”, – цитує газета Сергія Марченка.

“Сільські вісті” (№8, 20.02) публікують думку радника Центру стратегічних досліджень, ветерана АТО/ООС Костянтина

Ільченка, який вважає, що “проста заміна одного генерала на іншого, без масштабних і стратегічних рішень на державному рівні, без повної зміни моделі державного управління не дасть позитивних результатів”. “На жаль, сьогоднішнє військово-політичне керівництво не здатне ні забезпечити ЗСУ в цілковитому обсязі всім необхідним, ні надихнути народ”, – цитує газета експерта.

“Сільські вісті” (№9, 27.02) повідомляють, що Державний архів Франківщини розпочинає проєкт з оцифрування найдавніших періодичних видань, які зберігаються у фондах установи. Загалом планується на першому етапі оцифрувати періодику з найдавнішого часу до 1944 року. Першими на сайті архіву будуть розміщені газети періоду ЗУНР (“Республіка”, “Республіканець”), “Нова зоря”, “Новий час”, “Станіславські вісті” та інші.

“Експрес” (№7, 15.02) у статті під заголовком “Суддя у СІЗО, але зарплата “капає” пише, що так звані служителям Феміди, які не виконували своїх повноважень, держава виплатила 430 млн

гривень винагороди. “У списку навіть... громадяни РФ”, – зазначає газета.

“Експрес” (№10, 7.03) під заголовком “31 тисяча загиблих воїнів. Чи більше?” розпитує експертів про втрати в російсько-українській війні, адже багато хто в Україні з недовірою поставився до числа наших втрат, яке озвучив президент Зеленський, вважаючи його заниженим. Коментуючи цю чуливу тему, політтехнолог Олександр Кочетков, зокрема, сказав: “Американська преса у листопаді минулого року писала про 70 тисяч загиблих і 120 тисяч поранених українських військових. Росія взагалі заявляє про сотні тисяч. Ці дані не відповідають дійсності. Якби у нас були такі втрати, наш фронт уже давно б поспав”.

“Голос України” (№25, 6.02) під заголовком “Не можна руйнувати те, що працює на перемогу” друкує лист читача М. Лазеби в якому той закликає владу зберегти від закриття газету Верховної Ради України. “Не варто нехтувати таким комунікаційним майданчиком, як “Голос Украї-

ни”. Навпаки, варто подумати про те, як допомогти йому вижити у надзвичайно складний час”, – цитує газета читача.

Газета “Шлях перемоги” (№5, 1.03) друкує інтерв'ю з очільником ОУН Олегом Медуницею, який розповідає як організація воює разом з державою. “Більшість членів нашої організації на війні або є волонтерами, і вся наша робота спрямована на нашу майбутню перемогу”, – зазначає пан Медуниця. Водночас він зауважує, що “росію дуже важко як військову потугу перемогти, ми це бачимо”.

Журнал “Країна” (№3) розповідає про сім фільмів, які Україна висувала на кінопремію “Оскар”. Усього ж за час незалежності Україна 16 разів висувала свої фільми на “Оскар”, і лише стрічка режисера Мстислава Чернова “20 днів у Маріуполі” потрапила в основний список номінантів і перемогла.

Журнал пише, що це режисерський дебют 39-річного Чернова. До створення стрічки долучився фотограф Євген Малолетка, 36 років, і продюсерка й

журналістка, 24-річна Василиса Степаненко. З міжнародних журналістів в оточеному росіянами місті були тільки вони. Документували все, що бачили: воєнні злочини, масові поховання цивільних, роботу лікарів... Тридцять годин відео, які вдалося вивести з окупованого Маріуполя, стали основою для півторагодинного документального фільму.

Українські видання друкують матеріали пам'яті Степана Ільковича Хмари. Зокрема “Сільські вісті” (№9, 27.02) в статті “Відійшла Людина-епоха” написали: “Степан Хмара виступав із різкою критикою всіх президентів України, від Л. Кравчука до П. Порошенка та чинного глави держави В. Зеленського. Зокрема, 5 грудня 2019 року з трибуни Верховної Ради Степан Хмара назвав владу “шпаною ліквідаторів”, якій чужі поняття патріотизму, сумління та віри. Водночас він завше підтримував моральний дух українців, особливо коли почалось повномасштабне вторгнення росії до нашої країни”.

Огляд підготував Ігор ЗОЦ

“Запитайте його сина, він повинен пам’ятати”

8 лютого зателефонував мій гарний приятель – народний художник із Полтавщини Іван Юхно – і дав номер телефона Георгія Никаноровича Бережного, 84 років, художника й поета з Харкова, колишнього працівника Харківської обласної прокуратури.

Іван Юхно сказав, що Георгій Бережний у 1976 р. зустрічався в камері з Василем Стусом.

Почав зі мною розмову Георгій Бережний українською, але десь на другій фразі попросив дозволу говорити російською...

Бережний слухав “Радіо Свобода” з початку березня 1953 року. Тоді радіо називалося “Освобождение” і шойно почало транслювати передачі на ССРСР. У той час, за словами Бережного, ходив жарт, що Сталін, який послухав це радіо, розхвилювався і помер 5 березня.

У 1970-х Георгій працював старшим слідчим Харківської обласної прокуратури і про Стуса вже чув на радіо “Свобода”, але мало що знав і не дуже цікавився.

І раптом він довідався, що Стус у Харкові, у слідчому ізоляторі (нині це вул. Полтавський шлях).

Керівник Харківської обласної прокуратури Іван Григорович Цесаренко дав завдання старшому слідчому Бережному провести допит Стуса і з’ясувати, де знаходиться підпільна друкарня.

Стус зустрів Бережного в багнети – не довіряв працівникам “правоохоронних” органів, ставився до них вороже.

Старший слідчий признався, яке отримав завдання, але сказав, що запитання про друкарню не ставитиме, бо його це не цікавить. Таку відвертість дозволив собі, бо через свого приятеля, працівника ізолятора, домовився, що зустрічатиметься зі Стусом у камері без “прослушки”.

Спільну мову все ж знайшли, говорили 2-3 години, Стус – українською, слідчий – російською. Георгій Бережний навіть свого вірша Стусові зачитав, звичайно, російською... Хотів, щоб Стус оцінив його як поета...

Василь Стус сказав, що його дружина і син зараз у Харкові, але дозволу на зустріч не дають, “я їй більше не побачу”. Старший слідчий пообіцяв, що допоможе з цим... І звернувся до начальника тюрми. Той: “Так ему ж не разрешено”. А старший слідчий: “Так ево ж дело передали мне... Я ж должен к нему войти в доверие... Скажете: Бережной дал разрешение”.

Георгій Бережний стверджував, що згодом Стус передавав подяку...

Начальник слідчого відділу Харківської обласної прокуратури Іван Павлович Волченко був незадоволений діями Георгія Бережного: завдання не виконав, та ще й дав дозвіл Стусові на “свідання” з рідними.

Невдовзі Георгій Бережний звільнився з прокуратури...

І далі слухав “голоси” про Стуса...

Наприкінці розмови Георгій Бережний признався, що точно не знає, чи зустрівся Василь Стус з родиною. Сказав: “Запитайте його сина, він повинен пам’ятати”.

11 лютого я зателефонував Дмитрові Васильовичу Стусу. Він не підтвердив, щоб мама шукала зустрічі зі своїм чоловіком у Харкові. Сказав: “Швидше це могло бути в Києві”. Він не знає випадку, щоб батька етапували через Харків, хоча й допускає, що таке могло бути після операції, яку батькові зробили у грудні 1975 року в Ленінграді, а потім повернули в табори...

Георгій Бережний готовий розповісти ширше про зустріч із Василем Стусом. Я попросив Євгена Букета взяти у нього інтерв’ю, і 10 лютого той розмовляв з Бережним. Тепер Євген Букет готує продовження матеріалу. Я попередив його про скептичне ставлення Дмитра Стуса до свідчень Георгія Бережного.

Моя думка: інформацію колишнього старшого слідчого відкидати не варто. Звичайно, в ній можуть бути неточності, помилки – адже минуло майже пів століття!

І все-таки найбільшим знавцем батькової біографії є Дмитро Васильович Стус.

Роман КОВАЛЬ

Як харків’янин Георгій Бережний читав антирадянську поезію Василеві Стусу в тюрмі

Отже, на прохання і за рекомендацією Романа Ковалю я зателефонував Георгію Бережному. Мене зацікавив цей колишній слідчий не тільки і не стільки тому, що через службовий обов’язок він міг бути знайомим із Василем Стусом. Мене цікавило, як українець, змушений бути елементом тоталітарної радянської системи, міг чинити їй опір. Адже завдяки мільйонам таких українців, які, існуючи де-факто в умовах окупації, змогли застопорити радянську тоталітарну машину, віковична мрія української незалежності стала реальністю.

– Я був постійним слухачем “Радіо Свобода”. Причому ще з 3 березня 1953 року, – почав свою розповідь Георгій Никанорович. – Я мав маленький приймач, гуляв каналами і випадково почув передачу. Вона називалася “Радіо Визволення” (мовлення радіостанції під назвою “Радіо Визволення” розпочалося 1 березня 1953 року, напередодні смерті Сталіна, 5 березня. – *Авт.*). Короткі хвили на моєму приймачі розпочиналися з 9 метрів. Наступні моделі вже були від 19 метрів, тож цей канал не глушився, бо таких приймачів практично ні в кого не було. Минуло багато років, але я завжди слухав цю хвилю.

1976 року я теж слухав “Радіо Визволення”. У них була літературна передача. І от вони розповідають, що в слідчому ізоляторі міста Харкова за етапом перебуває український дисидент Василь Стус. Про нього я нічого не знав, почув це прізвище вперше. Хоча історії дисидентів, яких згадували в цих передачах (Петро Григоренко, Гелій Снегірьов та інші), завжди мене хвилювали. Я вважав, що це герої, люди з великої літери, особистості.

Тож, коли безпосередній керівник Георгія Бережного, начальник слідчого відділу Іван Волченко доручив йому витягти зі Стуса потрібну кадебістам інформацію, Георгій Никанорович вирішив використати цю можливість, щоб... прочитати йому власні вірші.

Про те, що слідчий Бережний з юних літ займався літературною творчістю, чекістам також було добре відомо. І от через що.

– Я писав вірші. Це було дуже давно. 1956 року я був у Москві, на зльоті молодих літераторів зі всього ссрр (дійсно, в 1956 році в москві відбулася третя всесоюзна нарада молодих письменників. – *Авт.*). З Харкова туди було направлено лише два поети. А в комісії був Самуїл Якович Маршак.

З Самуїлом Яковичем я познайомився ще в Харкові. У нашому місті в 1950-х роках був будинок піонера, а там – літературний гурток. Я їздив туди, ми проводили заняття, читали вірші. Тоді я, на свій сором, і гадки не мав, хто такий Маршак, не читав нічого з його творів. Але він, виявляється, ніби курирував цей будинок піонера, літературний гурток. Він періодично приїжджав до нас, до Харкова. І якийсь він був у комісії в складі п’яти осіб. І ми читали поезію, я прочитав свій вірш “Люблю бушующее море”.

Маршак підвівся й каже: “Я не знаю кому як, але мені сподобалося. Я відчув запах води, хвилю... Дякую вам, юначе, дякую”. А потім говорить: “Ви до мене підійдіть, коли все закінчиться”. Коли я підійшов, він дав свої телефони, домашню адресу і сказав: “У мене до вас прохання – надсилайте мені, будь ласка, ваші вірші, я їх рецензуватиму, стежитиму за вами, можливо, організую, щоб їх надрукували”. Тобто він звернув на мене увагу. На одного з усієї тієї когорти, а нас там було 15–20 таких поетів.

Правда, я нічого йому не надсилав, а коли вже поїхав на зліт молодих літераторів у 1956 році, то впізнав у комісії серед 15 людей Самуїла Маршака і вирішив

прочитати свій найкращий вірш “Русь”, де були й такі рядки:

*Русь моя, люблю я твой простор
И твой народ, не ведавший свободы.
Где, впрочем, каждый третий –*

пьянь и вор,

*А каждый пятый – гений от природы.
Но как понять твою тупую страсть?
При всей твоей расхлябанности, лени,
Другим навязывать свою дурную власть
И всех соседей ставить на колени?*

*Ты покорила Туркестан, Кавказ,
Империя твоя необозрима.*

*Но видела ли ты хотя бы раз
Развалины на месте того Рима?
Где та империя? Ее была мощь
Лежит у ног беспечного туриста...*

Після того, як я прочитав цей вірш, у залі був шок, запанувала мертва тиша... По завершенні Самуїл Якович підійшов до мене і каже нашому старшому керівнику: “Цього хлопчика я забираю із собою. Ви не заперечуватимете?” Той у відповідь: “Та ні, будь ласка”. Він мене забрав, посадив до ЗІЛу, це я точно пам’ятаю. Величезна чорна машина зі шкіряними сидіннями. Я там у куточку заховався.

Маршак привів мене до себе додому. Ми сіли на кухні, і він мені каже: “Синку, ти взагалі уявляєш, що накоїв? Ти підписав смертний вирок собі, своїм батькам, братам, сестрам. Навіщо ти це зробив? Чому не порадився зі мною, не підійшов до мене? Твоє щастя, що не вівся магнітофонний запис. Але запам’ятай: ти приїдеш до Харкова, тебе викликатимуть, благатимуть і проситимуть, щоб ти знову прочитав цей вірш. Слухай мене уважно. Я дав вказівку водієві, він поїхав на вокзал, придбає тобі квиток. Вранці він відвезе тебе на вокзал і ти поїдеш до Харкова. Перше, що ти маєш зробити, – знищити всі свої записи, всі чернетки. Не намагайся ховати. Шукати вони вміють, знайдуть. Ти маєш їх спалити”.

Говорив він дуже серйозним тоном. “Ти розумієш, я тобі не зможу нічим допомогти, хоч я і Маршак... Отже, моли Бога”. Я послухався його порад – все спалив. Потім були обшуки, нас із батьком викликали до комітету держбезпеки, звільнили з роботи директора школи, класного керівника. Ціла історія. Мені справді пощастило, що не було магнітофонного запису. В кдб я присягався, що забув цей вірш.

Але чекісти навряд чи в це повірили, і в 1976 році Георгій Бережний у цьому переконався. Адже в кдб наполягали, щоб саме він як “літератор”, як “поет”, як “особистість дуже неординарна” погово-

рив із Василем Стусом і вивідав, де знаходиться друкарня самвидав, в якій друкувався Стус та інші дисиденти. Хоча за радянськими законами, оскільки суд уже відбувся і в’язень іде етапом до колонії, всі слідчі дії мали бути заборонені.

Може, це спроба скомпрометувати Бережного? Може, кдб дізналося, що він слухає заборонене радіо та цікавиться дисидентами? Може, чекісти вважають, що він один із них? Як би там не було, але згадка про історію, яка вже давно мала б бути забутою, допомогла Георгію Никаноровичу пригадати й те, що уникнути певних наслідків можна, якщо не буде вестися магнітофонний запис...

– У слідчому ізоляторі у мене була знайома дівчина, яка працювала на “вертушці”. “Вертушка” – це довгий коридор, близько 10–15 камер, у яких слідчі допитують ув’язнених. Слідчий зазвичай підходив до цієї дівчини і казав, що йому потрібен ув’язнений такий-то, справа така-то. Вона приводила в’язня, і слідчий починав із ним працювати. Після закінчення роботи дівчина відводила ув’язненого на місце. Дівчата періодично змінювалися, працювали позмінно. Але коли я приїхав, була саме моя знайома.

Я пояснив, що це дуже серйозне питання – яка камера без прослуховування? Вона подивилася на мене й каже, що всі прослуховуються. Але є одна камера, де порваний кабелю. Проте вона зараз зайнята, але “я тобі звільню її – переведу того слідчого в іншу камеру”. Я запитую: “Ти даєш 100% гарантію?” У відповідь: “100% гарантія, вона не прослуховується. А хто тобі потрібен?” “Мені потрібен Стус”. Дівчина здивовано каже: “Так ним займається кдб”. “А тепер передали мені”, – відповідаю.

Я пішов до кабінету. Тоді не курив, але трохи здали нерви. Мені було надзвичайно цікаво. Я нічого про нього не знав, не читав його віршів. Буквально напередодні вперше почув це прізвище по радіо.

За 10 хвилин відчинилися двері. Я привітався, але він не відповів. Лише кивнув головою, сів на стілець, дивиться на мене.

Що мене вразило в обличчі Стуса? Очі глибоко посаджені, погляд проходить через тебе наскрізь. Коли глянув на його обличчя – одразу зрозумів, що це людина великої сили волі, кремінь, моноліт. Змінити його – марна справа. Це моє перше враження про нього.

Формально поставивши Василеві Стусу запитання від кдб, Георгій Бережний прочитав йому власну поезію. Вірш “Русь”, який Бережний читав у 1956 році в москві, Стус попросив повторити кілька разів. Вочевидь, щоб запам’ятати його.

– Настане час, – мовив Стус, – я до цього не доживу, а ви, може, доживете, а може, й ні... Але такі вірші друкуватимуться в підручниках для наших учнів. Якщо це справді ваш вірш, то це дуже добре.

Йому мій вірш “Русь” дуже сподобався. Я особисто вважаю це високою оцінкою. Коли я вже почав видавати свій альбом (Георгій Бережний – відомий художник. Його твори зберігаються в Пархомівському художньому музеї ім. П. Ф. Луньова (с. Пархомівка Харківської області), Белгородському державному художньому музеї (рф), у приватних колекціях України та інших країн. – *Авт.*), заходжу до редакції, де він видавався, а редактор каже: “Тут тебе одна легендарна людина, Степан Сапеляк, розшукує”. Він – дисидент, сидів разом зі Стусом в одному бараку, дружив із ним. Потім звільнився, поїхав з іншими дисидентами до Канади. У Канаді був

майже пів року, повернувся до Харкова, викладає в університеті.

Коли він побачив у нас на столі супер-обкладинку, де написано – Георгій Бережний, то сказав, що Василь Стус просив знайти Георгія Бережного, але він не художник, а працівник прокуратури. Стус казав, що це важливо. Редактор повідомив, що Бережний і справді працював у прокуратурі, але уже звільнився.

Поки ми з ним розмовляли, відчинилися двері – Сапеляк прийшов. Ми познайомилися. Сапеляк розповів, що Стус читав напам'ять мій вірш, який вивчив під час нашої зустрічі. І Василь казав Сапелякові, що, якщо той вийде на волю, має знайти цього Бережного, “будь йому вдячний”. Казав, що ще не вмерла Україна, поки в прокуратурі працюють такі люди.

Я розповів йому, що в тому ж 1976 році звільнився з прокуратури, зайнявся творчістю і видаю свій альбом. Потім запросив Степана до себе додому, накрили гарний стіл. Він подарував мені свою книгу.

Мабуть, варто зауважити, що ще 2011 року колишній політ'язень, член Української Гельсінкської Групи, лавреат премії ім. Василя Стуса Василь Овсієнко звернувся відкритим листом до іншого радянського політ'язня Степана Сапеляка, в якому звинуватив останнього в поширенні недостовірної інформації про перебування в неволі з Василем Стусом в одному таборі.

“У газеті “Свобода” написано, що ви в неволі перебували з Василем Стусом у таборі № 36 на Уралі. Коли насправді Василь Стус сидів до 11 січня 1977 року в Мордовії, а на Урал прибув уже вдруге засудженим 1980 року, коли ви вже були на засланнях. І сидів Стус у 36-й зоні на особливому (камерному) режимі, за півкілометра від вашого табору суворого режиму.

Але це не завало вам у книжці “Хроніки дисидентської від головосіку. Невольничка мемуаристика. – К.: Смолоскип, 2003” на с. 24 і 27 вмістити рисунок бараку, де сидів і загинув 3–4 вересня 1985 року Василь Стус. А ви тоді вже були на Харківщині. Навіщо вам ці фантазії? Щоб додати собі ваги?” – запитував тоді Василь Овсієнко.

На жаль, і Степан Сапеляк, і Василь Овсієнко нині покійні, тож перевирити спогад, про який розповів Георгій Бережний, не бачу можливості. Власне, як і все інше, про що розповів мені та Романові Ковалю колишній слідчий Харківської прокуратури, який досі малює та пише вірші. Той факт, що не було запису розмови слідчого Бережного з Василем Стусом, не сподобався керівництву прокуратури. Прокурор області хотів звільнити слідчого, але не було приводу. Невдовзі, написавши кілька рапортів, Георгій Бережний звільнився сам...

Довідково. Георгій Никанорович Бережний народився 19 травня 1940 року в місті Харкові. Навчався в Харківському юридичному інституті, згодом служив слідчим в обласній прокуратурі.

Поряд з основною роботою, будучи людиною різнобічно обдарованою, майстрував моделі вітрильних кораблів, писав вірші. Серед його рецензентів – Самуїл Маршак.

Живописом Г. Н. Бережний захопився ще в юності, почавши копіювати роботи професійних художників.

Працюючи слідчим, часто їздив у від'їждження на північ радянського союзу, звідки привозив сотні ескізів, етюдів, малюнків. Вони згодом лягли в основу майбутніх робіт.

Після звільнення в 1976 році з органів прокуратури Г. Н. Бережний багато подорожував, здійснив кругосвітнє плавання, під час якого робив численні етюди і пізніше створив низку художніх робіт на морську тематику.

1991 року в Харкові відбулася перша персональна виставка Георгія Бережного.

“Будь-який пейзаж, незалежно від того, етюд це чи картина, я починаю писати з повітря. Воно – найбільша частина картини, воно диктує колір, колорит, настрій”, – розповідає митець.

Євген БУКЕТ

Зоя Кучерява: “Любов сильніша за страждання”

Ця збірка народилася несподівано. Я змирилася з тим, що вже кілька років поетичне Слово до мене не приходило. Радощі й страждання завжди чомусь ідуть поруч, випереджаючи одне одного. Людина бореться, перемагає (або ні) і йде далі, не встигаючи усвідомити – чому таке випробування прийшло саме в її долю? А якщо виклик долі не підлягає усвідомленню? Тоді людина розгублена, знічена, аж до втрати життєвої рівноваги. В душі – пустеля. Про творчість не може бути й мови. Це про мене.

– Заспокойся, – сказала я сама собі, – всьому є початок і є закінчення. Порадій від того, що твоє життя від дитинства аж до зимового віку було освітлене Божим даром.

12 книжок, кілька сотень пісень на мої вірші, перемоги на конкурсах, творчі вечори, участь у пісенних фестивалях, авторська програма на радіо, участь у телепрограмах, співпраця, дружба з творчими людьми... Змістовне, натхненне життя у творчості. А педагогічна робота! Я дуже любила свою професію, а тепер радію спогадам... Та ще ніхто не повернувся в минуле. І безкінечність лише у Всесвіті. А можливо, й там її немає...

Вибору не було. І я змирилася зі своїм внутрішнім станом. Більше не писатиму.

Та ненадовго. Бо 24 лютого 2022 року опівночі чоловік розбудив мене:

– Просинайся, швидко збирайся, бомблять Київ, війна! Відвезу тебе за місто, а мені на роботу...

І почалась не нова тяжка сторінка життя, а ціла епоха... Поети не вміють бути байдужими до долі своєї країни. Ми прагнемо про все знати, все бачити, незважаючи на свої роки, намагаємось долучитись до Перемоги хоч краплиною допомоги. Нам болить душа за нашу Україну. Нестерпно. Творчість до мене не повернулася. Місця в душі не вистачило... Душа була запов-

А де ж вулиця Григора Тютюнника?

5 березня минуло 44 (!) роки від того трагічного дня, коли Григора Тютюнника – одного з найвидатніших письменників ХХ століття – вбито агентами НКВД-КГБ. Вбито за слова Певди. (Згадаймо хоча б його жакно-трагіфарсову новелу “Медаль”, саркастичне оповідання “Сміхота”. І загалом – у тій сповненій страждань і болем людей державі, яка на весь світ волала про найщасливіше їхнє життя – неймовірно правдиві його твори були справжнім діагнозом/вироком антилюдській системі).

І як же ми вшанували світлу пам'ять цього унікального митця слова, чий твори перекладено багатьма мовами, лавреата премії імені Лесі Українки та Шевченківської премії? Так, видаються книжки, запроваджено літературну премію його імені тощо. Та я про пам'ять нашого міста, яке стало рідним для нього, в якому він мешкав упродовж майже 17-ти років (із своїх неповних 47-ми) і написав більшість

Замість післямови до книжки поетеси, прозаїка, члена НСПУ Зої Кучерявої “Дар жити”, 2023

нена загиблими, сиренами, вибухами, руїнами, пожежами – не тільки особистою бідою. Я страждала і молилась...

Несподівано навесні 2023 року, наче з Небес прилетіли до мене поетичні образи, рими, емоції – я не встигала записувати... За літо – пів сотні поезій. І вже у вересні була опублікована у “Слові Просвіти” сторінка “Сирена спасіння”. Я зрозуміла, що жива... А в жовтні упорядкувала збірку “Дар жити”. Увійшли кращі нові поезії, а також ті, які написані до Великої війни, та окремі з минулих видань.

Збірка має три розділи.

“Б’є у душу набат”. Це про війну. Трохи історії, передвістя Великої війни. Наші воїни – найкращі наші захисники.

“Мене почують Небеса”. Це філософія. Єдність Світу, Землі і Небес. Сила Духу Людини пережити біду, побороти зло. Молитва як енергія добра.

“Прогулянка в садібі”. Думки і почуття. Краса поруч з нами. У повсякденному житті природа підказує людині велику мудрість. Потрібно її відчувати. Тут є і самоіронія, і натхнення – всупереч жажіттям війни. Щоб вижити – потрібно жити. Ці короткі поезії, ніби знайдені соломинки життєвої радості в час душевної розгубленості, страждання, страху, болю, втрат і руїн...

Та все одно – книжка завершується добірною віршів “У журливу годину”. Війна. Біль у нашій свідомості, біль у кожному нерві... Страждає природа навколо нас: птахи, квіти, дерева, Сонце... Але любов до рідної землі сильніша за страждання. Є віра в Перемогу. І є Молитва за нашу Армію, за воїнів, які боронять Україну.

Збірка “Дар жити” вийшла в авторитетному видавництві “Український пріоритет” (Директор видавництва і редактор збірки Володимир Шовкошитний; дизайн чудово виконала Світлана Козицька. Безмежно дякую видавництву).

Троянда і камінь

(казка)

Пізня осінь. Небо сиве.

Шелестить суха трава.

А троянда ще красива,

А не просто ще жива.

Заморозки йдуть нестерпні –

Літнє платтячко на ній,

І цвіте, неначе в серпні...

Виклик кидає мені.

Йй за каменем затишино.

Він троянді справжній друг.

В бурю притуляє ніжно,

Захищає від наруг.

Як вогонь летить із неба,

Або з тисячі гранат,

Доторкне її до себе –

Не торкнеться її кат!

Благаю Сонце

Сьогодні Сонце зажурилось.

За обрії мовчки покотилось,

Бо в небі місяця вже немає.

Атака променів вбиває

Ракетним смерчем, роєм дронів!

Я тут молюся до ікони.

Я тут до раночки сама.

На землю падає нітьма.

Благаю Сонце, вищу силу:

– Зійди, спали ворожі крила!

Зійди! Осяй небесну синь.

У темряві нас не покинь...

2023

6 квітня 2024 року о 14.00 в Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого відбудеться презентація книжки поетеси Зої Кучерявої “Дар жити”. Авторка запрошує всіх шанувальників поетичного слова на щире розмову й музичне дійство за адресою: м. Київ, вул. М. Грушевського, 1 (Європейська площа).

На творчому заході відбудеться збір коштів для ЗСУ з продажу видань “Українського пріоритету”.

Підготувала Галина ДАЦЮК

21 березня 2024 р., 15:30

Національний музей літератури України

(Київ, вул. Б. Хмельницького, 11, Актова зала)

Презентація книги

Миколи Тимошика

“Змосковлення Буковини” 1940–1990

За документами чернівецьких архівів та матеріалами преси У 2-х книгах

Книга перша

Ментальність. Культура.

Література

Видана за підтримки

Чернівецької обласної

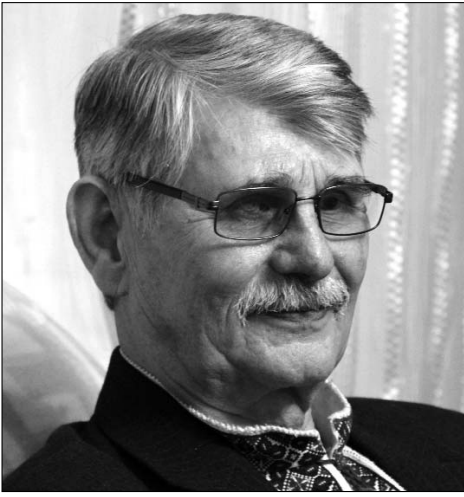
військової адміністрації

Захід проводить Громадська організація

Земляцтво буковинців у місті

Києві “Буковина”

Вхід вільний

Михайло КОСІВ

Унікальності цьому виданню, яке щойно побачило світ, надають кілька вагомих факторів. Добре, що книжка написана й опублікована не у Львові чи Києві, а в Харкові, у слобідській столиці України, де саме й потрібно найбільше утверджувати нашу українську національну ідентичність і де цей процес активно відбувається.

Книга про те, як після століть несвободи й відсутності Держави, яку постійно руйнували ворожі сили наших сусідів, що організовували нам цілі “епохи руйни” або “чотирикутні смерті”, ми все-таки знайшли в собі сили повстати й зуміли в 1990–1991 роках відновити Українську Самостійну Соборну Державу. Отже, ця книжка справді про творення нашої епохи, утвердження Державної Незалежності України.

Головними героями книги, як це впливає з назви, є всі українці. Це книга про кожного з нас – адже Акт проголошення незалежності України, прийнятий Верховною Радою 24 серпня 1991 р., підтвердили на історичному Всеукраїнському референдумі 1 грудня понад 90% наших співвітчизників. Які передумови спричинилися до цього епохального дійства – про це широко, на основі мемуарів, документів з різних регіонів, розповідає автор. Тут подано не лише констатацію розвитку подій, а відтворено панораму внутрішніх ідеологічних, настроєвих, психологічних станів – і загальносуспільних, і особистісних.

Книга написана (можна б сказати – скрупульозно опрацьована) на основі сотень автентичних документів, які ухвалювали і місцеві, й центральні органи тодішньої влади (республіканської, але ще й союдної, московські події також детально відтворені). Крім реконструкції подій, автор аналізує позиції, публічні заяви основних державних діячів РФ, України, Білорусі, Казахстану, США, Канади... Отакий широченний міжнародний “театр політичних дій”.

Тут широко представлені, зокрема, Михайло Горбачов, Борис Єльцин, Леонід Кравчук, Іван Плющ, Євген Марчук, Станіслав Шушкевич, Нурсултан Назарбаєв. Але є й Джордж Буш, Джеймс Бейкер... Це лише дешифрація світових керманців. Є тут, звісно, і наші імена: В'ячеслав Чорновіл, Ігор Юхновський, Дмитро Павличко, Левко Лук'яненко, Володимир Яворівський, Іван Заєць, Володимир Філенко, Михайло Косів, Лесь Танюк, Олександр Ємець, Ярослав Кендзьор, Юрій Щербак, Микола Вересень, Марійка Бурмака, Оксана Забужко, Віталій Портников. Знову ж – це тільки невелика частина дійових осіб, для уяочнення.

У прикінцевому розділі “Подяки” Олександр Зінченко зізнається: “Цієї книжки просто не було би без можливості користуватися унікальним відеоархівом Ярослава Кендзьора...”.

У романі дев'ять тематичних розділів, про кожен із яких могла би бути окрема співбесіда. А ще наприкінці “Хронологія незалежності” – події, люди, дати, години, хвилини, починаючи з 1985 р. Це мовби словесний кіносеріал. Наприклад, у розділі 8 “На межі ядерної війни?” автор досліджує питання, чому керівництво США

Про нашу епоху і про кожного з нас

Олександр Зінченко. Як українці зруйнували імперію зла. – Харків, “Vivat”, 2024. – 560 стор. з іл.

так важко йшло до визнання незалежності України, адже на її території розташовувалися значні арсенали ядерної зброї, а “Коди всі були в Росії, у Генштабі, який повністю контролював використання ядерної зброї” (с. 384). Що може статися під час того, коли відбуватиметься “колапс союзу”? “Після економічного краху може статися ядерний апокаліпсис” (с. 236).

Напередодні Всеукраїнського референдуму, 30 листопада 1991 р., президент США Джордж Буш зателефонував президентові СРСР Михайлові Горбачову і повідомив: “Якщо ми рухатимемося в напрямку визнання (Незалежної України. – М. К.), я прагну мати ясність щодо заходів, які передбачають такі моменти: колективний, централізований контроль над ядерною зброєю; без'ядерний статус України та приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї” (с. 408).

Може, хоч зараз заподадливі хулітели Руху та Чорновола зрозуміють, чому ми змушені були погодитися на без'ядерний статус України. Звідки починається і де міститься джерело цієї проблеми. Отака хронологічна панорама епохи, що змінила хід української історії впродовж усього двох років.

Цікаво читати оповіді відомих особистостей, які розповідають про свої перші враження ранку 19 серпня, коли вони почули про путч московських реваншистів. У цій сюжетній мозаїці й полягає переконливість розповіді.

Само собою: зібрати свідчення усіх, навіть найактивніших дійових осіб того часу, й відтворити всі події просто нереально. Це були би мільйони мемуарних сторінок. А тому кожен читач може писати свій власний “твір” на поставлену письменником тему, розповідаючи, як він особисто брав участь у руйнуванні імперії зла. Як на мене, це робить роман Зінченка загальнонаціональним суспільним явищем.

Так, найдетальніше письменник харків'янин говорить про ситуацію ранку 19 серпня 1991 року в Харківському й Львівському облвиконкомах. Про першу він знає достеменно, це ж його рідне місто, а про другу розповідає тому, що саме тут о 10-й годині ранку було ухвалено “Звернення до виборців”, у якому сказано: “Рішуче засуджуємо антиконституційні дії та заяви групи учасників державного перевороту... Україна зважає, шляхом демократичних перетворень, іде до свого державного суверенітету”. Поліпшення ситуації в державі “насправді прагнуть не вони, а представники демократичних сил України, Росії, країн Балтії, Закавказзя – усіх народів, що стали на шлях суверенітету, соціального й політичного поступу”. Ми закликali всі народи не дослухатися до закликів гекачепістів, а підпорядковуватися законно сформованим органам державної влади.

У книжці Зінченка міститься епізод: “Толова Верховної Ради зібрав представників парламентських партій відразу після візиту генералів (Варенніков і ще двоє. – М. К.)... Лесь Танюк: Ми спитали: “Де вони пропонують ввести війська?” Кравчук сказав: “Вони пропонують ввести надзвичайний стан у Галичині, у Львові, тому що там “розпоясалися націоналісти” (с. 64–65).

Ця інформація вимагає розширення й уточнення. Відразу після 6-ї години ранку у голови Львівського облвиконкому Степана Давимуки (голова обласної ради В'ячеслав Чорновіл перебував тоді у від'їзді в Запоріжжі, як про це пише Зінченко) зібralися його заступники: Зенон Котик, Михайло Косів, заступник голови облради Іван Гель, начальники обласних управлінь: міліції – генерал-майор Григорій Шабаєв і КГБ – генерал-майор Станіслав Малик. Командувач Прикарпатським

воєнним округом генерал-полковник Віктор Скоков (нашадок кубанських козаків, він за нагоди любив на цьому наголосити), якого ми також запросили на зустріч, сказав, що не може покинути свій пост, що йому безперервно телефонує генерал Варенніков і вимагає негайно ввести надзвичайний стан у Львові (та й на всій території його округу), передати владу військовим, але він проти законно обраної народом влади і проти самого народу воювати не буде. А тому мусить бути на командному посту, аби за його спиною хтось “щось не вчудив”. На нараду прибув його представник – начальник гарнізону з надзвичайних ситуацій, який повторив слова свого командира й запевнив: його солдати перебувають на місці постійної дислокації й проти органів місцевої влади не підуть. У ході нашої зустрічі до Давимуки зателефонував командир “Залізної дивізії” (дислокувалася у Львові) полковник С. О. Четверов і запропонував: його солдати готові взяти під захист адміністративні будівлі місцевої влади.

До присутніх невдовзі долучилися народні депутати України Ярослав Кендзьор, Ірина Калинець, Роман Лубківський.

Начальник обласного Управління МВС генерал Григорій Шабаєв одразу ж запевнив присутніх, що вся міліція піднята по сигналу тривоги, пильно стежить за

новий удар гекачепістів. Отже, потрібен текст.

Я виклав свою думку, яка складалася з чотирьох основних положень:

1. Те, що сталося в Москві, – антидержавний переворот.

2. “Декларація про державний суверенітет України” передбачає, що верховенство права у нас має Конституція УРСР, а не вказівки з Москви.

3. Україна законодавчо прямує до свого державного суверенітету.

4. Ми висловлюємо рішучий протест проти антиконституційного перевороту.

Вирішили, що ці тези мають увійти в наше “Звернення”, і відправили мене оформити його письмово. Я зачинився у себе в кабінеті й хвилин через двадцять приніс варіант “Звернення”. Почалося обговорення, поспішали пропозиції, що варто додати, що змінити. Тоді ми з Романом Лубківським усамітнілись у кабінеті В'ячеслава Чорновола й узгодили остаточний варіант тексту, який був схвалений, роздрукований, і о 10-й годині ранку ми почали масово його розповсюджувати в області й по Україні.

Олександр Зінченко у своїй книжці широко цитує уривки з львівського “Звернення”, за що я йому сердечно вдячний. А от щодо київських подій, то тут потрібні ширші доповнення й конкретизація – зокрема, про події до 24 серпня.

Зранку 20 серпня службові приміщення Верховної Ради були зачинені. Представники Народної Ради зібрались у Будинку Спілки письменників (вул. Банкова, 2). Та сама історія: гнівні протести, засудження, розмірковування, що маємо робити. Зібрання вів, намагаючись якось його унормувати, харків'янин Володимир Філенко. (Пізніше Володя з гумором згадував, як його мама та інші родичі при його від'їзді до Києва нагадували: “Ти ж гляди, не зв'яжуйся там із западенцями – вони ж націоналісти й бандерівці”. “А я ото взяв і не послухав. Що ж тепер мені буде?”).

Близько 12-ї години я встав і з місяця голосно промовив, що така сама ситуація у нас учора була у Львівській обласній раді, поки я не запропонував скласти звернення до виборців. Те саме треба зробити нам від імені Народної Ради. Всі одразу погодились, а Філенко сказав: “Ну то йди, Михайле, і напиши”. Я для певності попросив ще долучити Романа Лубківського, а до нас приєднався депутат союдної ради з Чернівців Леонтій Сандуляк.

До 14-ї години “Звернення Народної Ради до народу України” було написане, схвалене, й ми почали його поширювати в Києві та областях. Звичайно, київський документ суттєво відрізняється від львівського: у ньому вказано законодавчі підстави визнавати злочинними дії заколотників, абсурдність їхніх вимог, обіцянок, закликів. Зокрема, тут сказано:

– Народна Рада українського парламенту рішуче засуджує спробу вчинити державний переворот. Ми не визнаємо самозваного комітету та будь-яких його розпоряджень.

І далі звернення до народу:

– Вимагайте негайного скликання сесії Верховної Ради Української РСР. Вимагайте від Верховної Ради та обраних вами депутатів рішучого осуду дій заколотників.

Звісно, Голова Верховної Ради Леонід Кравчук ознайомився з документом Народної Ради. Ми передавали йому нашу наполегливу вимогу негайно скликати позачергову сесію. Але він зайняв позицію очікування. По-перше: якщо московські заколотники візьмуть верх, він зможе засвідчити, що не був проти. По-друге: колеги з компартійної фракції (а їх більшість) також очікували, а без їхньої участі ми би нічого не могли ухвалити. Тим часом, ані 20 серпня (вівторок), ані 21-го (середа) ще

дотриманням порядку в місті й області, воювати проти влади, захоплювати приміщення не буде й нікому не дозволить. Генерал КГБ Станіслав Малик сказав, що він як людина військава підпорядковуватиметься наказам свого безпосереднього начальства. На що Ірина Калинець зреагувала різко: “То що? Ви знову будете нас арештовувати й саджати в свої спецкамери?” Генерал посміхнувся, розвів руками й намагався заспокоїти: “Та ні, Ірино Онуріївно, ми будемо з вами серйозно дискутувати”.

Сьогодні маємо обов'язок категорично ствердити: саме офіцерська честь і гідність командуючого ПрикВО генерал-полковника Скокова, командира Залізної Дивізії Четверова, начальника обласного Управління МВС Шабаєва стали підставою того, що задуми гекачепістів стосовно Львова, а відтак – і всієї України – не спрацювали.

Після короткого обміну думками всі погодилися: жителі Львівщини (і не тільки – Давимука мав безперервний зв'язок із керівниками інших областей, представниками держав Балтії, навіть Москви) чекають, що скажемо на московські події ми – керівники центру, де “розпоясалися націоналісти”, і проти якого запланований ос-

не було ясно, як далі розвиватиметься московський путч. Тільки 22 серпня, у четвер, стало очевидно: гекачепісти програли, російський президент Єльцин переміг, танки приїхали до кремля на його захист. Тоді Кравчук погодився на нашу вимогу, але знову ж — наші аргументи про негайність (більшість депутатів уже й так перебуває у Києві) не спрацювали: згідно з регламентом, скликання позачергової сесії оголошується за три дні: отже, маємо 22, 23, 24 серпня. Але ж 24 серпня — субота. Що ж, ситуація вимагає, зберемося в суботу.

Народна Рада в ці дні постійно збиралася у приміщенні Спілки письменників. Ми усвідомлювали, що маємо використати ситуацію, аби вирватися з Союзу, оголосити державну самостійність України.

Знову ж:

1. Як має називатися документ? Розглядали різні варіанти — дійшли переконання, що це має бути "Акт проголошення незалежності України".

2. Яким за своєю суттю має бути документ? Коротким, без широких обґрунтувань, тільки констатація "смертельної небезпеки" з Москви, "тисячолітньої традиції українського державотворення", "міжнародне право на самовизначення". І четверта теза: — Здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто проголошує Незалежність України та створення самостійної української держави — України.

3. Хто має написати цей текст? Це має бути депутат: а) найстарший від всіх колег за віком; б) це не може бути західник, до якого легко прив'язати визначення націоналіст, а то й бандерівець, це має бути глибокий східник; в) це не може бути літератор, журналіст, бажано, щоб це був юрист; г) також бажано, щоб автор мав у своїй біографії, нехай навіть у минулому, компартійне членство. Усім цим чотирьом вимогам ідеально відповідав Левко Лук'яненко з Чернігівщини.

Увесь день 24 серпня тривали взаємні домовленості, якісь додаткові вимоги до тексту, остаточне редагування. Доходила 18-та година, а текст не виносили в залу, себто не ставили в порядок денний. І тут на підвищення пресиції вибігає Дмитро Павличко, показує Кравчукові текст "Акту", каже, що це остаточна узгоджена редакція, і вимагає ставити на голосування. Кравчук же, спокійно-притишеним голосом: "А може, перенесемо на понеділок?" Павличко це збісило: "Читай! Або я тебе задушу!"

І тут до залу вбігає Кравчуків інформаційний фронт, актив якої засідав у приміщенні під сесійною залогою, і ствердно киває шэфові головою. Значить: так, комуністи проголосують. Кравчук просить усіх зайти до зали, бо зараз почнеться голосування, вбігають комуністи.

І тут знову замішання: хто буде читати? Згідно з регламентом, текст документу читає його автор, себто мав би читати Левко Лук'яненко. Але Кравчук вихоплює текст із рук Павличка, читає. Тоді ставити на голосування. На табло висвічується: 346 голосів "за".

Що робилося в залі — то варто дивитися в телезаписах Ярослава Кендзьора. Засідання було закрито о 21 год 10 хв. Так закінчився цей довгий-предовгий День Незалежності.

У книзі Олександра Зінченка "Як українці зруйнували імперію зла" про ці події — і в Спілці письменників, і у Верховній Раді — розповідається детально. Я тільки, як один із українців, що безпосередньо руйнували цю імперію, вважав за можливе додати свої спогади. І таких додатків, повторюю, може бути чимало. Можливо, й сам автор, готуючи книгу до другого (доповненого й уточненого) видання, розширить її зміст.

Книга потрібна, важлива, корисна. Автор здійснив величезну творчу працю. Подякуймо йому за подвижницький задум і його реалізацію.

05.03.2024 р.

Загадкові голоси Всесвіту й таємничий шепіт душі

Микола СЛАВИНСЬКИЙ

Євген Баран пише скупко, виважує кожне слово на терезах вибагливості, рафінованості суджень. Здається, що він цінує кожну власну кому й крапку. Уміє одним реченням виокремити сутність як подій, явищ, так і літературних досягнень та втрат, позаспілчанських зіткнень, клопотів, непорозумінь. А ще — виразно, аж ніяк не академічно й не нудно, а з радісним апломбом та веселою, азартною іронією окреслює творчий шлях колег, дає їм точні, часто-густо полемічні характеристики. Про все — по-своєму, тільки по-своєму, так, як велить душа, диктує вишуканий смак, полиновий досвід. А він уже не один рік відднується в наукових дослідженнях, лапідарних шкідках, щедрих розсипах афоризмів і фраз, які претендують на високий трон влучних висловів.

Літературно-мистецькі зацікавлення Євгена Барана якщо й не всеосяжні, то воістину неохопні, розмаїті, сподівані й несподівані. Сподівані: Василь Стефаник, Лесь Мартович, Марко Черемшина... Перелік можна примножувати й примножувати. Від його нескінченності здатні порятувати хіба що три крапки. Імена несподівані... А втім, і тут діапазон настільки широкий, що, як мовиться, читацькі очі розбігаються.

Проникливий погляд літературного обсерватора сягає в глибини красного письменства, вихоплює там найзначущі постаті, не обминає призабутих імен, знову й знову спинається на визначальні етапи розвитку не лише рідної, а й літератури чужої, яка після трактувань Євгена Барана стає немовби рідною. Захоплює його вміння кількома штрихами змалювати портрети класиків, двома-трьома виваженими судженнями виокремити їхнє місце у часопросторі.

І ось уже з непроглядної давнини промовляє до нас Маруся Чурай: "Проміж людей дівчинонька // Плаче і риде..." І ось уже озиваються до нас Олена Пчілка, Степан Руданський, ... У кожній лірико-філософській мініатюрі неодмінно висвітлено і неминуще, і щось болюче, проблемне, гостро сучасне. Так, розмірковуючи про спадщину Марусі Чурай, автор скрушно зазначає: "Дивно, що ми досі не маємо фільму про Марусю Чурай і, в принципі, не знаємо про неї, навіть, на рівні легенди. А пісні живуть..." І додає: "Чи проголосимо ми наступний 2025 рік — роком Марусі Чурай (1625–1652)? Питання не тільки риторичне. Бо що таке українська пісня без цієї народної легенди?"

Нагадуючи нам про справжність, а не глянцевість світлина Олени Пчілки, Євген Баран однозначно, безкомпромісно наголошує: "Сильна особистість, категорична в своєму несприйнятті москвичини у всіх її проявах і московського холоуїства, яка заслуговує на гідний пошанівок і популяризацію її творчості, особливо нині". І додає те, що упродовж довгих років замовчувався: "Олена Пчілка (Ольга Драгоман, 1849–1930) стояла біля витоків українського націоналізму (може спокійно називатися Мамою Українського Націоналізму). На ґрунті національного максималізму (націоналістичних ідей) у неї були часткові конфлікти з донькою Ларисою Косач (Лесею Українкою)". Позначено й нашу традиційну проблему: видання творів письменниці в одинадцяти томах (пригадаймо, що й донині не завершено давно обіцяне укладання стотомника набутоків Івана Франка).

А ось ще одна (з багатьох!) постать: "Постать трагічна на українському літературному ґрунті, і хоч не забута, та змаргіналізована. Забувають українці, що Степан Руданський, за визначенням критики кінця 19 — поч. 20 ст., був найоригінальнішим і найсильнішим українським поетом після Шевченка..."

Так само жорстко йдеться про долю вше наших сучасників, зокрема Олега Лисега, Олександра Самійленка, ба навіть, здавалося б, успішного Степана Пушика... До його опублікованих щоденників Євген Баран повертається знову й знову. Щедро цитує контроверсійні, іжакуваті міркуван-

ня й зізнання письменника, його неоднозначні присуди, зокрема й такі: "Творчість "бубабістів" чи "дегенератів" — це наче намагання щось створити з відходів виробництва" (09.05.96); "Ліліпутизація в усьому. Серед літераторів повно таких класиків, що їх можна розгледіти тільки в мікроскоп" (18.06.96)". Цитує й по-професорськи мирлобно узагальнює: "Все-таки добре, що друкуються щоденники Степана Пушика саме зараз. Велику роботу провела Ольга Слоновська, аби довести цю публікацію до пуття. Бо дуже легко зробити зі щоденників Пушика містечковий, а то й всеукраїнський шкандаль: він був контрастний в оцінках, і в нього можна поводитися такого про людей, що за голову вхопилися (можу собі уявити, що він понаписував про мене у період нашої сварки між 2009–2014 роками). Але тоді би загулилося найголовніше: Пушик — людина, яка творила власний світ і переживала за долю України."

Так, є у записках багато наївного, дилетантського, яке дивним чином поєднане з високим і аналітично глибоким, моментами прозорливим. У цих контрастах увесь Пушик: він різний, голосний, загонистий, моментами провінційно-пліткарський, але ніколи не підлий: "Письменник може помилятися, але він не сміє брехати" (21.01.93)".

Євген Баран також не цурається полемічності, дотепності, ба навіть задержуваності. Коли занурюєшся в їхню бурхливу, весняну річку, несамохіть забуваєш (з великою радістю!), що автор — поважний професор, авторитетний навчитель молоді, людомудр і спогадальник, який уміє майстерно огранювати свої думки: "Анатолій Дімаров мав неймовірне почуття гумору. Петро Сорока прагнув обійняти цілий світ".

У чіпкій пам'яті Євгена Барана — чи не сотні імен тих, кого читав, з ким зустрічався, хто з рожевою надією чи з учнівською безнадією надсилав твори, сподівався на будь-який, навіть критичний, відгук уславленого метра, котрий не йде проторованою стежкою, а в усьому й завжди цінує відкривачче начало, своєрідні знахідки, сплески самотньої душі, спалахи природного інтелекту.

Інколи здається, що Євген Баран численними есеями (шкідками, етюдами, принагідними нотатками) підтверджує біблічне твердження: через темність ми не впорядковуємо свої слова. Знаний, бувалий у бувальцях літературний критик мовби наскрізь бачить ту непорядкованість, завважає кострубатість фраз, розпливчатість міркувань, ба навіть збіги гоноровитих приголосних, які, зустрівшись, шиплять одна на одну. І мандрує в свою молодість, коли теж не завжди дбав про мелодійність письма, вважав, що головне інше: заявити про свою позицію, поставити чіткі акценти, із запалом утверджувати власні переконання. Вони — у помітних літературно-критичних виданнях давніх років: "Замах на міражі", "Зоїлові трені", "Звичайний читач", "Навздогін дев'яностим"...

Як на мене, Євген Баран сьогодні вже має всі підстави робити узагальнені, в гли-

бинах — суто особисті висновки, зокрема й такі: "Література стала суб'єктивним полем індивідуальних збочень і корпоративної боротьби. Аби її врятувати, треба повернутися до Гомера і розпочати все знову. Але нема гарантії, що література не прийде вкотре до герметичної естетичної геніяльного Джойса чи талановитих збочень на кшталт австрійської нобеліантки 2004 Єлінек. Просто, треба вчасно зупинитися, дозволивши собі балансувати на межі літератури і нелітератури, повертаючись до науки життя — людського набування. Що для письменника, заикленого на власному творенні мертвих світів, є неможливим. Інча крайність, вчинити, як Іван Вишенський, сиріч, назавжди закритися в афонській печері. Себто виходу нема. І нема на то ради... Оця біганина мінним полем і називається Історія Літератури".

Студії Євгена Барана часто-густо не збігаються з усталеними оцінками, порушують літературний спокій, закликають до пошуків істини, подеколи відлякують/приваблюють своєю категоричністю, заповнюють нелукавою шляхетністю й ніжною мудрістю, надто ж тоді, коли автор торкається потаємних взаємин поетів із рідною мовою, образним словом, пише так, щоб не погасити щонайменшої Божої іскри в початківцях, які подеколи самі нічого суміялися гасять її вином.

Можна погоджуватися чи не погоджуватися з маститим літературним критиком, коли він з року в рік послідовно нотує: "соціальний", "матеріальний", "інчий", "виїмковий" (винятковий)... Можна, але чи варто? І чи варто ставити на карб сановитому авторові, що він, професійно вишколений, дедалі частіше подає на читацький суд не ґрунтовні розвідки та статті, а відшліфовані фрази, відточені афоризми, філософські окрушини, імпресіоністичні блискітки? Частина з них увійшла до видання з промовистою назвою "Недописана книга", дешифра розпорошилася в часописах, а низка принагідних спогадів і роздумів про свій рід, зокрема про "цьотку Зоську", може стати основою цілісної мемуарної книжки.

Увесь цей розмаїт — яскраве свідчення відданого багатолітнього служіння рідній культурі, утвердження її в Україні і у світі. Вимогливість, поєднана з добротою, прихильний аналіз — зі щирістю, суворі присуди ушляхетнені такими співчутливими формулюваннями, що, думається, навіть у в'їдливих зоїлів не виникає бажання ображатися чи сперечатися.

А втім... Хто прислухається, той почує, що вони, ці зоїли, вже гостять пера: зненацька, ніби грим із якого українського неба, шугнула в читацьке середовище... збірка верлібрів Євгена Барана "Щоденник Пилата" (Харків, "Майдан", 2024). Щонайперше читаю й перечитувану вступну статтю Анатолія Стожука, смаку якого довіряю, й звертаю особливу увагу на таке його міркування: "Завізно у книзі од почуттів... А як інакше, бо тільки мислією мисль побороти або ствердити можна. Автор твердо переконаний, що суть поезії у слові, а ще у його внутрішній напрузі, а найпевніше: "поезія як і бог // живе у серцях тих // хто вірить". Добре мати віру, а ще краще не омануватися".

Не хочу обмануватися, тим-то з недовірою (і вірою!) придивляюся до кожного рядка, змушую себе не ставити ком і крапок у багатьох віршах (відсутність їх — типова нинішня авторська примха), а допевнююся суті в новомодних шатах. І знаходжу її, і повторюю в навалній, сміливій темряві, яка вже не боїться повітряних тривоғ:

Поети провіщають: чекайте, ось-ось...

Кожен із поетів ближчий до Юди,

аніж Івана Богослова.

Найкращі — близькі до апостола Петра

(ніч трьох відречень)...

Вечірнє сонце заходить після цих слів, хоча його останнє проміння й позолоче назву вірша: "Щоденник Пилата". Щоденник, який змушує думати, наслухати загадкові голоси Всесвіту й таємничий шепіт душі. Та, за Євгеном Бараном, "стільки світла навколо, скільки ти вмієш його бачити".

“Як же почули Шевченкове співання, ущушли всі так, наче зостався він один під вечірнім небом, викликаючи дівчиноньку свою вірну”.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка

“Треба буде подивитися в сонник...”

За давніми підрахунками українського літературознавця Леоніда Білецького (1882–1955), у Шевченковому Щоденнику міститься 17 описів поетових снів або розповідей про них. Насправді поет описав 19 своїх снів – 16 із них зафіксував у Щоденнику з 18 червня до 15 вересня 1857 року, а ще три – у лютому 1858-го, коли в його сновидіння приходила Катерина Піунова.

Понад сто років тому фольклорист і літературознавець Микола Сумцов (1854–1922) зазначав: “Часті сні 1857 р., можна думати, значною мірою були обумовлені пристрасним очікуванням близького звільнення”. Додам, що поетові сні зумовлювалися ще й палким бажанням якнайшвидше побачити дорогих йому людей і дороги йому місця, за словами Шевченка, “тому, що я про них тепер постійно думаю”. Власне, сні засланця часто були ніби другим життям, яке він у неволі мріяв розпочати. Уже в першій щоденниковій згадці про те, що сниться, 18 червня 1857 року Шевченко зазначив, що йому “почали ввижатися уві сні знайомі, давно не бачені предмети”, а в записі від 29 липня наголосив, що в його сновидінні згуртувалося “все, що серцю дороге...”.

До речі, Шевченко цікавився сонником – книгою тлумачення снів, яку виявив у свого знайомого, сотника Федора Чаганова. Скажімо, зауважив у Щоденнику стосовно сновидіння, в якому не знайшов “абсолютно ніякого логічного зв’язку”: “І оракул сотника Чаганова навряд чи прояснить загадку подібних сновидінь”. Але, але... “Піду, однак ж, на всяк випадок, подивлюся в це зеркало сокровених тайств природи”.

Враження таке, що Шевченко передбачав і появу феномена Зигмунда Фрейда, батьки якого походили з України (він уже народився за рік до згаданих поетових записів), і його першу наукову книгу “Тлумачення сновидінь”. Хай там як, засланець залишив нам лапідарне, але вельми цікаве свідчення про своє серйозне ставлення до тлумачення сновидінь. Коли в першій половині 1853 року його друг Андрій Козачковський повідомив Шевченкові в листі (не зберігся), поет серед інших співчутливих, дружніх слів підтримки написав 30 червня 1853 року й такі: “Сни твої, які ти бачив у найбільш критичні години твого життя, показують нам щось вище від наших земних уявлень. Віруй! І віра врятує тебе”.

Разом із тим, у Шевченковому зверненні до тогочасного сонника виявлявся його іронічний розум і незгасний гумор. Ось, прокинувшись 3 липня 1857 року, Тарас Григорович порадив з того, що не підтвердився сон про його... втечу з Новопетровського укріплення: “А інакше знову мене б озброїли років на десять за престол і отизну. Треба буде зайти до сотника Чаганова подивитися в сонник, що значить бачити у сні самовільну відлучку”.

Або 9 липня Шевченко занотував, як на світанку пішов до моря, “викупався і тут же на піску заснув”. Тоді засланець, який уже сподівався на близьке звільнення, “бачив у сні небіжчика Аркадія Родзянку в його Веселому Подолі, поблизу Хорола”. Ішлося про поміщика, власника села Великий Поділ на Полтавщині Аркадія Родзянку, з яким Шевченко познайомився у липні 1845 року в його маєтку. У Щоденнику поет відзначив, що йому той “за кілька годин... набридлив своєю дурною естетикою та малоросійськими найбруднішими віршами...”

З цього приводу Шевченко висловив іронічні роздуми щодо сновидінь: “Кажуть, про що наяву думаєш, то й уві сні

Тарас Шевченко: “Я на останній ноті”

“Розкажем іноді ті сні” – цей Шевченків рядок мало хто знає, бо він залишився варіантом до одного з його творів, але, на мою думку, саме в ньому гарно мовлено не лише про поезію, написані у формі снів, а й про реальні Шевченкові сні, занотовані ним у Щоденнику. Ця невелика діяльність шевченкознавства маловідома широкому читачьому загалу, хоча насправді заворожливо цікава, бо розкриває деякі зворушливі подробиці поетового життя, розширює уявлення про його духовний світ. Приверну увагу лише до кількох унікальних описів засланцем своїх сновидінь.

Приурочую статтю до Всесвітнього дня сну, що відзначався цього року 15 березня.

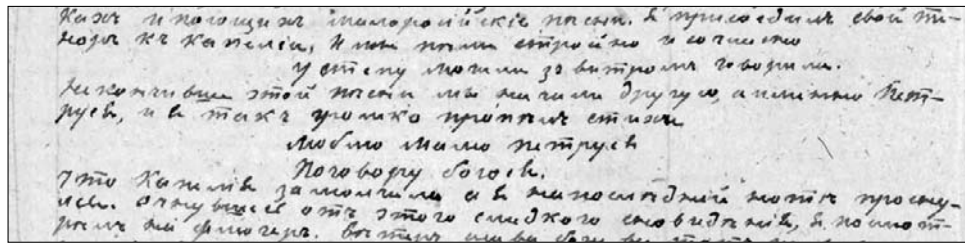
привидиться. Це не завжди так. Я, наприклад, Аркадія Родзянку бачив усього один раз... Я забув навіть, що я бачився колись із цим сальним віршом, а він мені сьогодні привидився у сні. Який же зв’язок між моїми вчорашніми сумними мріями і між цією давно забутою мною людиною?”

“Бачив у сні Межигірського Спаса, Дзвонкову криницю і потім Видубицький монастир”

Перший Шевченків запис про його сон зустрічаємо в Щоденнику вже через тиждень з початку його ведення – 18 червня 1857 року: “Бачив у сні Межигірського Спаса, Дзвонкову криницю і потім Видубицький монастир”.

Це знаменно, бо Шевченко згадував українські духовні святині. Здається, більш українського по суті сну годі було б уявити. Не випадково Тарас Григорович занотував, що “сновидіння мало на мене прекрасний вплив упродовж усього дня”...

Нагадаю, що Межигірський Спасо-Преображенський монастир, один із найдавніших в Україні, засновано 988 року одночасно з введенням християнства в Київській Русі, в околицях колишнього села Міжгір’я на березі Дніпра північніше Вишгорода. Шевченко побував тут 1843 року, 1846-го виконав ескіз олівцем “Києво-Межигірський монастир”. Межигірський Спас неодноразово згадувано в Шевченкових творах, а поема “Чернець”

Автограф Шевченкового запису в Щоденнику від 19 липня 1857 р.

(1847) цілком пов’язана з ним:

Аж до Межигорського Спаса
Потаницював сивий.
А за ним і товариство
І ввесь святий Київ.

Протягом XVII–XVIII століть монастир був релігійним центром Запорозької Січі. Не випадково в листопаді 1844-го у листі до Якова Кухаренка поет підніс монастир до символу всієї України: “Був я уторік на Україні – був у Межигорського Спаса... Був і все плакав, сплюндрували нашу Україну катової віри німота з москалями...”

Щодо Дзвонкової Криниці, то це стародавнє джерело поблизу Межигірського монастиря. У тому ж “Чернеці”:
Іде чернець Дзвонкову
Уяр воду пити...
Видубицький монастир засновано у другій половині XI століття в Києві. 1843 року Шевченко виконав малюнок олівцем “Видубицький монастир”, а 1844-го – офорт “Видубицький монастир у Києві”.

“Пішов шукати польову спаржу...”

У ніч на 4 липня 1857 року Шевченкові приснились дорогі друзі – спочатку Михайло Щепкін, а потім Пантелеймон Куліш, який у... Новопетровському укріпленні “збирав якесь чахлі рослини”. Тарас Григорович, “як господар, заклопотався про обід і пішов шукати польову спаржу, котрої тут і сліду нема”. Ця несподівана навіть у сновидінні згадка про багаторічну трав’янисту рослину родини лілійних з тонким листям, молоді підземні пагони якої ідуть у їжу, цікава вже тим, що вона зустрічається у Шевченка разом один раз.

Іноді Тарас Григорович і в реальному житті цікавився такими майже екзотичними рослинами. Скажімо, в листі до Броніслава Залеського в лютому 1857 року обі-

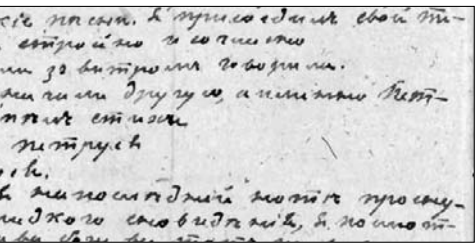
цяв: “Насіння джугари... пошлю тобі в другій половині березня”. Навіть у словнику Шевченкового знайомого Володимира Даля не знайшов тлумачення цього слова. Добре, що Залеський у спогадах про Шевченка пояснив: “Джугара, або джигура, – так тубільці на Мангишлаку називають рослину, подібну до кукурудзи або до проса, з котрої мають крупи і муку, а також пашу для худоби. Спроваджена на Литву, не далася розмножити – не дозрівала в нашім кліматі”.

У щоденниковому записі від 29 липня Шевченко розповідає про сон, в якому на Сінній площі в Петербурзі він побачив... велику папоротть: “Справжній китайський ясен”.

Вражає точне Шевченкове порівняння дерева з папороттю та його знання про китайський ясен (айлант), батьківщиною якого є Китай. Ареал зростання – переважно Північна Америка, Азія, Кавказ. У Російську імперію завезли в середині XVI–II століття. Розкішне дерево заввишки 20–30 метрів, а його пальмоподібне листя виростає більш як на півметра. Використовувалося, зокрема, як декоративне дерево. І знову-таки вражає, як це могло поетові наснитися.

Китайський ясен ріс і на півдні України, проте у своїй творчості поет оспівував український, істинно рідний ясен:

Ой виростеш, сину,
За півчарта року,
Як княжа дитина,

Як ясен високий,
Гнучкий і дебелий...

“Я приснавав свій тенор...”

Надзвичайно цікавим є запис про сон, в якому Шевченко потрапив до компанії земляків на чолі з його близьким другом Михайлом Лазаревським, а ті грали на скрипках і співали українські пісні:

“Я приснавав свій тенор до капелі, і ми співали злагоджено і гармонійно:
У степу могила з вітром говорила...
Не закінчивши цієї пісні, ми почали іншу, а саме “Петруся”, і я так голосно проспівав вірші –

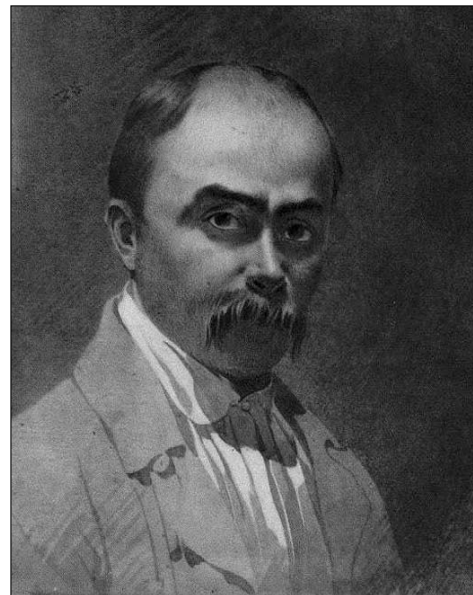
Люблю, мамо, Петруся,
Поговору боюся,
що капелія замовкла, а я на останній ноті проснувся...”

Потрясаюче-зворушливий сон!
Та про все по чину. Передусім маємо чи не єдине свідчення самого Шевченка про власний голос. Але є й інші підтвердження. Скажімо, Микола Новицький, який записав і опублікував спогади Шевченкового командира Єгора Косарева, розповідав про своєрідний самодіяльний хор у Новопетровському укріпленні: “Хор цей влаштували офіцери, і Шевченко, котрий мав гарний і чистий тенор і знав багато чудових українських пісень, був постійним учасником цього хору...”

Щодо народної пісні, до якої Тарас Григорович приснався, – він її дуже любив. У щоденниковому записі від 13 серпня 1857 року читаємо, що саме цю пісню поет співав цілий день і вечір:

У степу могила
З вітром говорила.
Повій, вітре буйнесенький,
Щоб я не чорніла.

Не дивно, бо зустрічаємо цей текст у

Т. Шевченко. Автопортрет. 1857 р.

Шевченкових “Записах народної творчості”, зроблених орієнтовно ще в 1843–1847 роках.

Ой у полі могила з вітром говорила:
“Повій, вітре буйнесенький, щоб я не чорніла!”

Щоб я не чорніла, щоб я не марніла,
Щоб на мені трава росла та ще й зеленіла!
І вітер не віє, і сонце не гріє,
Тільки в степу при дорозі трава зеленіє.

Наступна народна пісня, співана у сні, “Була собі Маруся, полюбила Петруся...” (Іван Котляревський використав її текст для пісні Миколи в другій дії п’єси “Наталка Полтавка”). Сам Тарас Григорович згадує цю пісню у поемі “Мар’яна-черниця” (1841): “Замість Гриця, задумавшись, / Петруся співає”.

Стосовно “Гриця”, то йдеться про часту згадувану в поезіях Шевченка народну пісню “Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці...”, приписвану Марусі Чурай.

Що ж було далі, коли Шевченко прокинувся? Він занотував і про це: “Поперевертався, прочитав, скільки пам’ятаю вірші з пісні про щасливого білолицького суперника Гриця, знову заснув, молячи Морфея (у грецькій міфології – бог сновидінь. – В. М.) продовжити перерване миле сновидіння”.

Тож, уже прокинувшись, Шевченко ніби продовжив гарний сон, прочитавши напам’ять слова зі згаданої пісні “Була собі Маруся, полюбила Петруся...”, де йдеться про те, що

Наварила, напекла
Ні для кого – для Петра.
Нема Петра, тільки Гриць,
Шкода моїх паляниць!

Як відомо, в пісні Маруся віддає своє кохання Петру:

А хоч буде поговор,
Таки буде Петрусь мій!

А те, що Шевченко прагнув продовжити миле сновидіння, підтверджує думку вже згаданого Миколи Сумцова: “Такі чаруючі сні втішали бідного і хворого поета в закаспійській пустині”.

Не промину нагадати, що улюбленою піснею Шевченка була “От зійди, зійди зіронько вечірня”. Пантелеймон Куліш згадував про її виконання Шевченком на його весіллі: “Доволі було тоді гостей... Гули вони по всіх кутках, мов ті джмелі, шибетали мов горобці. Як же почули Шевченкове співання, ущушли всі так, наче зостався він один під вечірнім небом, викликаючи дівчиноньку свою вірну”.

Український мистецтвознавець Дмитро Ревуцький (1881–1941) зазначав: “Подобалася ця пісня, очевидно, Шевченкові своїм змістом (протягом усього життя мріяв він про таку “дівчину”), а також, мабуть, і тим, що голос її, надзвичайно простий, дуже надається для виразу почуття й дає широкі можливості для мелізування під час співу”.

Мене захоплюють Шевченкові несподівані й багатообіцяючі нотатки в Щоденнику: “Я солодко заснув...”; “Бачив у сні...”; “І побачив у сні...”; “На світанку приснилося мені...”; “Я задрімав і на крилах чарівника Морфея перелетів...”; “Морфей виконав мою молитву, тільки не зовсім...”; “В останні дні сон мене зовсім залишив...” тощо. Втім, самі переконайтеся!

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Едуарда Межула

Кобзар і музика

У Великій концертній студії Будинку звукозапису Українського радіо відбувся концерт “Пісенна Шевченкіана” за участі Академічного оркестру народної та популярної музики Українського радіо (художній керівник та головний диригент Михайло Пікульський) та відомих українських співаків. Захід, на якому прозвучала світова прем’єра, присвятили 210-й річниці від дня народження Тараса Шевченка.

З-поміж безлічі книг у світовій літературі особливо вирізняються ті, які увібрали досвід, науку і є для того чи іншого народу надзвичайно важливими, мають значення заповіту. До таких належить “Кобзар” Тараса Шевченка.

Шевченка називають найволелюбнішим поетом. А музичні критики, музикознавці, вивчаючи мелодику, ритміку поезій Тараса Григоровича, — наймузичнішим поетом світу.

Чимало композиторів, виконавців і представників інших мистецьких жанрів час від часу звертаються до творчості Кобзаря з бажанням глибше її осмислити, відкрити для себе духовні глибини, закодовані в поезії Шевченка.

— Ми здійснюємо записи до фонду Українського радіо, які згодом звучать у ефірах радіо. Організуємо концертні виступи, під час яких створюємо аудіо- та відеоконтент для Суспільного мовника, — розповіла музична редакторка Українського радіо **Олена Клименко**. — У нас є кілька музичних колективів — заслужений академічний симфонічний оркестр, академічний оркестр народної та популярної музики, академічний хор, тріо бандуристок та дитячий хор.

Вже здійснили багато трансляційних записів, а цей проект розпочався з того, що влітку минулого року соліст Національної філармонії України Роман Смоляр запропонував нам свій музичний твір — поему для солістів і оркестру “Причинна” на слова Шевченка. Цю ідею підтримав художній керівник Академічного оркестру народної та популярної музики Михайло Пікульський. Роман зробив аранжування для інструментів, які є в нашому колективі. А оскільки зараз ювілейний рік, вирішили приурочити виконання до 210-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка.

У програму концерту додали ще музичні твори на вірші Кобзаря, запросили інших виконавців. Це провідні солісти України, з якими вже здійснено багато концертів і записів до фондів Українського радіо. Вони радо відгукнулись. Так виник цей проект.

Особисто я хвилювалася під час його підготовки. Виникали технічні питання.

Було важливо, щоб усі співаки були вільні і ми могли їх зібрати у дні репетицій та концерту; переносилися репетиції через повітряні тривоги. Також хвилювалася щодо прем’єрного виконання поеми “Причинна”. А коли почалися репетиції, зрозуміла, що це дуже цікавий і високохудожній твір.

Після концерту було багато схвальних відгуків від глядачів. Нас це надихає.

Далі будемо здійснювати записи для фондів Українського радіо. А наприкінці

вірші Тараса Шевченка у різноманітних концертних програмах. Його поезія приваблює мене своєю правдивістю, філософськими образами, в його творах все змальовано тонко і глибоко, з особливою любов’ю він говорить про родину. Такі вірші міг створити лише справжній поет-мислитель.

Під час концерту я почула твір на музику Романа Смоляра “Причинна”. Знайома з Романом ще зі студентських років. Разом співали у “Лісовій пісні” в Оперній студії Національної музичної академії України. Знала його як чудового співака, а цього разу відкрила для себе ще й як самобутнього композитора. Твір цікавий, сподобався своєю новизною”.

Щирими оплесками глядачі зустріли наступних виконавців: заслужених артистів України Дмитра Іванченка (тенор), Тетяну Гавриленко (меццо-сопрано), лавреата міжнародних конкурсів Олександра Бойка (баритон), тріо бандуристок Українського радіо у складі народної артистки України Тетяни Маломуж та заслужених артисток України Катерини Коврик і Ольги Нищоти, які виконали пісні на слова Тараса Шевченка і музику Миколи Лисенка, Якова Степового, Дениса Бонковського, Владислава Заремби, Сидора Воробкевича, Григорія Алчевського. Виконачі твори вкотре засвідчили, що Тарас Шевченко не лише пророк, український Прометей, а ще й чудовий лірик. А ведуча концерту, заслужена артистка України Лариса Недін, розповіла маловідомі факти з життя поета, прочитала фрагмент поеми Івана Драча “Симфонія”, присвяченої Шевченку.

Важко знайти українця, який принаймні раз у житті не гортав сторінки “Кобзаря”. Коли беремо до рук цю книгу, то бачимо, що починається вона поемою “Причинна”. Пісню “Така її доля” та уславлений твір “Реве та стогне Дніпр широкий” з поеми “Причинна” люблять виконувати солісти і хорові колективи. Заключним акордом концерту стала поема для солістів

року нас чекає знакова подія — 95-річчя Академічного оркестру народної та популярної музики Українського радіо.

Розпочали концерт твором Михайла Калачевського “Інтермеццо-скерцандо” — друга частина Української симфонії. А продовжили виступом солістки Національної опери України, заслуженої артистки України Наталії Николаїшин, яка виконала пісні на слова Тараса Шевченка “Садок вишневий коло хати” та “Нашо мені чорні брови”.

“Взяти участь у цьому концерті мені запропонувала музична редакторка Українського радіо Олена Клименко, — розповіла **Наталія Николаїшин**, — вона ж запропонувала і твори для виконання.

Вже далеко не вперше співаю пісні на

та оркестру “Причинна” (солісти — заслужена артистка України Єлизавета Ліпітюк (сопрано) та лавреат міжнародних конкурсів Сергій Бортник (тенор).

А ось що розповів про свою роботу композитор **Роман Смоляр**:

“До творчості Тараса Шевченка звертаюся вже не вперше. Зокрема, у мене є вокальний цикл на його поезію “Шевченко 13”.

Мене дивувало, що немає музичного твору на повний текст поеми “Причинна”, адже вона так і проситься на музику. Захотілося самому зробити симфонічний твір на всю поему. Я вибрав два голоси — сопрано і тенор, які могли б його виконати.

Написав я свою поему для симфонічного оркестру ще кілька років тому. Показав цей твір Євгену Станковичу. Він послухав, сказав теплі слова. А зараз моя поема знайшла своє втілення у виконанні Академічного оркестру народної та популярної музики. Переробив її для складу цього оркестру. Дуже задоволений від того, як твір прозвучав саме в цьому складі, яких нових барв він набрав.

Солісти Єлизавета Ліпітюк та Сергій Бортник добре впоралися технічно, співали натхненно. Вважаю, що вийшло яскраво, лірично.

З цим оркестром працюю вдруге. Першого разу записали з ними мою пісню “Повертайся скоріш” у виконанні Тетяни Школьної. Сподіваюся, що наша творча співпраця триватиме.

А з Єлизаветою та Сергієм співпрацюємо давно. Вони переспівали багато моєї музики, співали ми й разом. Мрію, що “Причинна” ще звучатиме у виконанні цього оркестру і цих солістів”.

Синергія любові

Музично-поетична академія “Тарас Шевченко: пророцтва і заповіді”, організована і проведена Київською “Просвітою”, відбулася в Національному музеї Т. Шевченка.

З вітальним словом виступив голова Київської “Просвіти” Кирило Стеценко, який відкрив захід виконанням Державного Гімну України: саме 10 березня 1865 року — у день роковин смерті Тараса Шевченка — у Перемишлі вперше публічно виконали цю пісню, яка дуже швидко стала популярною в українській громаді як на заході, так і на сході України.

Народний артист України, професор академії мистецтв імені Павла Чубинського та Київського національного університету імені Т. Шевченка Кирило Стеценко просвітив поціновувачів творчості великого Кобзаря виступом “Ким є Т. Шевченко?” і зачарував присутніх на мистецькій академії “Думою одвічною” для скрипки.

На велелюдному заході звучали твори Шевченка, музично-поетичні присвяти та міркування про небесне призначення Пророка.

Актор Кирило Булкін, лавреат Всеукраїнської премії імені Василя Стуса, журналіст, поет, бард, натхненно прочитав поему “Кавказ” про викриття загарбницької політики російського самодержавства, показ страждань поневолених народів Кавказу, зображення реакційної ролі церкви і

прогнилої дворянської культури.

Під час заходу відбулося урочисте вручення посвідчень Київської “Просвіти” Олександрові Юрову та Людмилі Юрченко.

Український музикант, мультиінструменталіст, кобзар, композитор, актор, мандрівник, засновник і лідер гурту “SVIATOSLAV” Святослав Силенко щемко виконав кілька творів на слова Т. Шевченка.

Професор НМАУ, бандурист світової сцени, активіст української культурної

діпломатії Тарас Яницький зачарував шевченколюбів майстерною грою та неперевершеним виконанням пісень “Бандуристе, орле сизий” та “Гомін степів”.

Поетеса Ольга Ходацька презентувала власний вірш-інтерпретацію “Слово про Слово Кобзаря”, який прочитала разом із солістом Національної заслуженої капели бандуристів України імені Григорія Майбороди Андрієм Міцаєм.

Бандурист Андрій Міцай виконав пісню “Тарасова дума” на слова О. Ходацької

(муз. І. Якубовський, обробка О. Магаліс) про розстріляний російськими ворогами пам’ятник Шевченку у м. Бородянка під час окупації частини Київщини та пісню на слова Т. Шевченка “Чи ми ще зійдемося знову” (муз. А. Міцай). Власний вірш “Кобзареві мрії” та романс “Зоре моя вечірняя” представила поетеса і журналістка Галина Ільєва.

Студентка Національної музичної академії України Наталя Ключова неперевершено виконала твір А. Маціяки “Розповідь” та пісню “Ой, тумане, тумане” (слова Т. Г. Шевченка, муз. А. Кос-Анатольського).

Синергія любові до слова Кобзаря і віри у його заповіді, пророцтва була настільки великою, що в цей непростий для України час об’єднала воедино в Національному музеї Т. Шевченка і дорослих, і молодь, якої у залі було дуже багато.

Сила слова Т. Шевченка потужна! Вірші, написані майже два століття тому, не втрачають актуальності й нині, бо просякнуті духом боротьби та незламності, вони підтримують бойовий дух всіх українців, що стали на захист своєї землі. Поезія Великого Кобзаря для України є пророкою, адже вона чить кожного з нас, що лише ми господарі своєї долі, і що вже нині треба думати про те, як жити в майбутньому!

Модерували концерт Кирило Стеценко та Ольга Ходацька, заступниця голови Київської “Просвіти”.

Власн. інф.

Анна БЕЛА,
студентка КНУКІМ

3. Чоловік у чорних окулярах

Хтось кличе мене. Налякано піднімаю голову.

Військовий. Він махає рукою і підходить ближче.

Чоловік невисокого зросту, міцної статури, з чорними окулярами, які закривали його очі. Я зупинилася, тремтячи і від холоду, і від тривоги. Бачу, дістає щось зі своїх кишень. Пачка солодкого печива.

— Тримай, це тобі, — сказав він.

— Д-дякую, — прошепотіла я. Він швидко розвернувся і пішов, можливо, щоб не лякати мене ще більше.

Якусь мить я стояла і дивилася на цю пачку. У голові роїлись запитання: чи можна було довіряти цьому подарунку? Батьки з дитинства вчили не брати нічого з рук чужих людей. Але я була така спантелічена, що не знала, як діяти правильно. Зрештою, швидко заховала солодоші у порепаний рюкзак, біжучи на зупинку, аби не пропустити автобус.

Я не зустріла цього чоловіка по дорозі додому, і розказала історію з печивом батькам, коли ті з'явилися на порозі. Мама похвалила незнайомця за його шедрість, а тато кинув серйозний погляд.

— Який вигляд мав той солдат? — запитав він.

— Не дуже високий. Трохи повний. Окуляри чорні носить.

Татові очі дивно зблиснули. Він кивнув, опускаючи їх, занурюючись у свої думки. Якось незрозуміла печаль пройшла його обличчям.

— То мені можна брати те, що вони дають?

— Так, вони тебе не скривдять, — відповів впевнено тато.

І в його відповіді я не сумнівалася. Проте погляд, з яким він слухав опис військового, не міг стертися з моєї пам'яті.

Наступного разу, коли чоловік з чорними окулярами підійшов до мене і вручив пакет з яблуками, я вже не лякалась. Турботливе ставлення військового поступово ставало звичною річчю. Коли його зміна випадала на мої ранкові прогулянки до зупинки, або денні — додому, він по можливості зупиняв мене і пригощав чимось смачним. Десь тоді я дізналася, що цього військового звали Толик.

Залишалось декілька днів до нового року. Мінімальною розрадою для нашої родини було те, що, коли згорів наш будинок, гараж не постраждав. І штучна ялинка, яку ми тримали саме там, збереглася, аби подарувати нам хоч якесь відчуття свята, яке пе-

Рідний дім, якого вже немає Зі щоденника юної донеччанки

Іду на зупинку, ховаючи обличчя в старому шарфі, аби захиститись від пронизливого холодного вітру. Спотикаюся в ямах, що залишились від чергового бомбардування. Вчора я в школу не пішла, бо щойно вийшла з бабусиної хати, почувилась численні залпи. Знову гатили з “градів”. Серце швидко гупає об грудну клітку, бо боюся, що і зараз почнуть стріляти. А я зовсім одна. Бабуся зможе зустріти, тільки коли йтиму зі школи, на зупинці. Думки про одне: треба просто пережити сьогоднішній день. Як і всі наступні.

редбачає світлий новий рік. Вона вже стояла прикрашеною в бабусиній залі. Ялинкові іграшки ми тримали в будинку, тож довелося шукати старі в бабусиних шафах. Я з цікавістю розглядала їх, намагаючись не згадувати своїх улюблених, які давно перетворились на попіл.

Раптом почувся стукіт у двері. Бабуся відірвалася від кухонних справ і попрямувала відчиняти гостю. Морозне повітря залетіло до теплої хати.

— Можна Аню? — почувся чоловічий голос.

Цей тембр був тільки в одного чоловіка, якого я знала. Отого, в чорних окулярах.

Тільки-но визирнула, як побачила військового. Так, це був він, але вже без чорних окулярів. Я мимоволі застигла і лише потім помітила, що він тримав щось у руках.

Ляльку.

Нову ляльку в рожевій картонній коробці. Таку колись мені купували батьки. До війни, коли ми могли собі це дозволити. У мене було багато іграшок, і я любила кожну з них. Усі вони згоріли вщент, не залишивши після себе пам'яті про дитинство.

І зараз переді мною тримали ляльку в гарній сукні, у красивій коробці. Моє підборіддя задрожало від емоцій. Сльози текли з очей.

— Це тобі, дитино. З новим роком, — сказав він, передаючи коробку в мої тремтячі руки.

Я усміхнулася і кинулася вперед. Його форма була холодною, але це не завадило мені обійняти чоловіка, виказуючи вдячність, яку я відчувала.

Він ще декілька секунд постояв, усміхаючись трохи сором'язливо.

— Я піду. Радий, що тобі сподобалась лялька.

Подивився вбік, праворуч від себе, ніби переглядаючись з кимось. І потім кивнув, попрощався, поки бабуся зачиняла за ним двері.

Коли батьки повернулись додому, я щасливо стрибала по хаті, тримаючи ляльку в руках так, ніби вона була найбільшим скарбом у моєму житті.

— Я знаю, сонечко, — усміхнувся тато. — Я бачив.

— Як ти бачив? — я насупила брови.

Він поблажливо усміхнувся, знімаючи взуття.

— Ходімо, я тобі дещо розповім.

Я дивилася, як тато попрямував на кухню, і одразу ж побігла за ним, вмираючи від цікавості. Що він хоче мені розказати?

І тоді я дізналася.

Більше 20-ти років свого життя мої батьки віддали рибному бізнесу. Вони купували рибу, привозили її додому, обробляли її (чистили, солили, сушили, кіпчили тощо) і продавали на ринку.

Війна зруйнувала все, що батьки будували роками. Їм довелося починати бізнес з нуля, знаходячи людей, які могли продати свіжу рибу, купували її на останні гроші, вдень і вночі гнучись над нею на морозі і на спеці. Тато прокидався о четвертій ранку, аби завантажити машину товаром, і їхав по декілька годин до міста, щоб продати рибу. Стояв за прилавком цілий день і потім з мамою працював до ночі так, що аж важко було рухатися. Зароб-

Фото військового Толика з волонтеркою

ляв копійки, проте сподівався, що все-таки знайде свою клієнтурку.

Спочатку він пересувався автівкою, яку купував для своєї сестри. Авто було невелике, компактне, порівняно з татовим джипом. Таке рішення прийняти було не просто. Тато боявся, що джип можуть відібрати на блокпосту, адже така практика була поширена серед військових у той період. Однак настав час, коли виникла потреба у більшій машині, аби вмістити більше товару.

Людей у Карлівці було небагато. А тих, хто міг виїхати в місто, — одиниці. Тож військові на блокпосту були знайомі з кожним водієм. Тата рідко зупиняли, щоб перевірити машину.

Однак цього разу зупинили.

Толик. Отой, що в чорних окулярах ходить.

Військовий стукає рукою по вікну, мовляв, “відчиняй”.

— То ви так бідно живете? — знущаючись, промовив він. — Скаржитесь тут усі на Донбасі, що погане життя у вас. А сам не знаєш, на якій машині їздити? Міняєш їх щодня?

Тата ці слова спантелічили. “Думає, що я добре живу, бо машину змінив”.

За мить обурився. Як він сміє? Яке він має право казати таке? Чоловікові, який втратив усе, який рятує своїх дітей, який, незважаючи ні на що, повернувся до рідної землі. На Донеччину. На руїни.

— Знав би ти про мої проблеми, не питав би мене про машину, — відповів він з болем у голосі. — Ці машини — єдине, що у мене залишилося. Це єдине, завдяки чому я можу заробити гроші і купити продукти своїй родині.

Брови військового скептично піднялись. Презирство досі сяяло на його обличчі.

— Отам, за тією вулицею, — тато вказав рукою вперед. — Якщо повернеш праворуч, побачиш руїни. Залишки від згорілої будівлі. Це мій дім. Був мій дім.

Чоловік повернув голову туди, куди вказувала рука. Чомусь татові здалося, що його впевненість похитнулася.

— І перед тим, як щось казати, дізнайся історію людини. Бо ти не знаєш ні мене, ні моєї сім'ї, ні історії, яку ми пережили.

Щось, схоже на сором, пробігло по обличчю військового. Але він нічого не відповів.

А тато й не чекав. Знаючи, що цього не можна робити на блокпосту, проте він не дочекався перепустки військового і поїхав далі. Додому. Намагаючись приплумити біль у серці.

Тато знову повертався з міста. Втоmlений, знесилений, з неспокоєм. Попереду стільки ще роботи сьогодні! І тут на блокпосту військового його зупиняє. Отой, з чорними окулярами.

— Я... Я хотів побалакати з тобою, — заговорив чоловік, ніби соромлячись.

Тата, звісно, це трохи здивувало. Однак він і сам хотів би поговорити, показати те, що рвало йому серце.

— Без проблем. Ось там, на Вишинського...

— Я знаю, — перебив він. — Я був, бачив.

Військовий прийшов наступного дня. Тато якраз порався з рибою на вулиці.

— Я хотів би вибачитися, — почав Толик. — Я не знав... Я не знав тебе і твоєї родини. Ти — зовсім інша людина, не така, як я собі гадав. Я помилюся, і мені шкода.

Чоловік говорив швидко, очевидно переживаючи, чи правильно він доносить свій жаль. Тато не відривав погляду, відчуваючи, як щось тепле торкається його душі.

— Я вибачаю, — відповів він. — Просто ніколи не роби висновків про людей, чийх історій ти не знаєш.

Залишалось декілька днів до нового року. Тато повертався додому, коли Толик знову зупинив його на блокпосту. Він щось тримав у руках.

— Передай доньці, — тихо промовив чоловік.

Він показав ляльку в рожевій коробці.

— Ти купив, — твердо сказав тато, — ти і повинен подарувати.

Тоді вони підїхали разом до бабусино двору. І поки Толик дарував мені ляльку, тато стояв біля паркану і непомітно спостерігав за нами.

— А він знав, що я твоя донька? — здивовано спитала я, досі намагаючись зібратись думками після почутого.

— Гадаю, коли він сказав мені про машину, то не міг знати.

— Як дізнався?

— Напевно, коли я тебе зі школи на зупинці зустрічав, міг помітити. Люди помиляються, — сказав тато. — Так буває.

Не могла я позбутись образи. Нам дісталась така важка доля, чому ж люди такі жорстокі?

— Тому що у нього було упереджене ставлення до нас, — намагався пояснити тато. — Його оточення думає, що ми зрадники, що ми чекаємо Росію.

— Але ж ми за Україну! — обурилася я.

— Так, доню. Але вони не зовсім нам вірять, — з гіркотою відповів тато.

— Чому?

Сльози знову душили мене. Від болю. Від бездушності людей.

— Це занадто довга історія, доню, — відповів він. — Колись ти це зрозумієш.

Тепер я розумію, чому Толик так думав. Чому сказав татові ті злісні слова про машину. Чому ставився до нас упереджено. Тому що в його оточенні було прийнято вважати, що всі ми, донеччани, — сепаратисти. Всі ми — зрадники, які чекають російську армію. Толик сказав про це татові під час їхньої розмови.

— Нам сказали нічого у вас не купувати, не брати. Нікому не довіряти. Постійно бути обережними. Стежити за вами, бо серед вас повно зрадників. Ми були влєнені, що ви ненавидите Україну і завжди чекали на прихід Росії.

І таких, як Толик, було мільйони. Таких *досі* є мільйони.

Минуло вже десять років. Я всім серцем люблю Толика і сумую за ним. Зв'язок з військовим обірвався кілька років тому. Останнього разу, як ми говорили по телефону, він був вдома, в Рівному, з родиною. Я не знаю, де він зараз. Лише маю світлу надію, що з ним все гаразд. І що колись знову зможу його побачити.

Однак досі я пам'ятаю ті слова, які він сказав моєму татові. І як я вперше дізналася, що для певної частини України ми — зрадники. Це на все життя дало мені урок, що не можна судити людей, коли не знаєш їхньої історії.

Цього мене навчив військового. Отой, в чорних окулярах.

Карлівка — Селидове — Авдіївка — Київ — Запоріжжя
Фото з мережі

Ольга РУДАНЕЦЬ,
заслужена працівниця культури України, відповідальна секретарка Коломийського МРТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Однією з таких знакових подій, яка за інших умов мусила б увійти до загальнодержавного календаря ювілейних дат і бути відзначеною на державному рівні, є дата започаткування українського театру на західноукраїнських землях отцем Іваном Озаркевичем — 8 червня 1848 року. Будучи на той час розділеною між різними імперіями, Україна тяжіла до об’єднання. І доти, поки цього не можна було досягти політичним шляхом, передові свідомі українці, просвітителі свого часу намагалися гуртувати українську спільноту по різні боки кордонів, готуючи підґрунтя і наближаючи час національного визволення.

Сьогодні, в час жорстокої війни, розпочатої нашим віковим ворогом і поневолювачем — російською імперією, підступної і спотвореної інформаційної агресії не тільки проти української нації, а й проти демократичних засад і міжнародних правил співжиття, роль національної самоідентифікації значно зростає і потребує поширення не тільки в усіх регіонах України, а й в українських спільнотах Європи і світу. Успадкувавши історичну традицію і визначену нею місію, Коломийський театр, відновлений волею Коломийської громади в 1989 році в статусі професійного, з самого початку був зорієнтований на досвід розвитку національних театрів Європи і світу, які зберегли своє виразне національне обличчя, не були заражені бацилами космополітизму, демонструючи своїм розмаїттям багатство й велич європейської і загальнолюдської культури. Виробивши таку художньо-мистецьку концепцію і репертуарну політику, вже впродовж майже 35 років новітнього періоду театр крок за

“Дві вистави — одна Україна”

Насичена драматичними подіями українська реальність часто-густо залишає поза кадрам важливі сторінки нашої історії, культури, національної самоідентичності, які складають цілісну, правдиву, очищену від будь-якого окупаційного накипу, живу і всеперемагаючу силу українського духу, що протистоїть сьгодні жорсткій ординській агресії, захищаючи не тільки наше право на самовизначення, наше життя й нашу землю, а й загальнолюдські цінності, демократичний вибір, європейську і світову безпеку.

кроком намагається бути культурним майданчиком для об’єднання всіх українців — в Україні та поза її межами.

Саме таким підходом і умовами воєнного стану був вибраний формат “Коломийських представлень 175”. З усвідомленням того, що не на часі і не в змоззі з питань безпеки відзначити ювілей в повному форматі Всеукраїнського театрального фестивалю, організатори вирішили в особливий спосіб спільного проєкту з нашими постійними партнерами і добримі друзями — Полтавським академічним музично-драматичним театром імені Миколи Гоголя — ще раз привернути увагу всього українства до особливо важливого питання національної ідентичності.

Красномовними свідченнями такого підходу є історичні реалії: Іван Котляревський, ставши директором Полтавського театру у 1816 році, був незадоволений його репертуаром, у якому не було вистав з народного життя. Тому спеціально для цього театру він написав п’єсу “Наталка Полтавка”. Відомо, що вона написана до 1819 року, проте точної дати створення не залишилось, тому прийнято вважати датою її появи на світ 1819 рік. Отже, за простою арифметикою цього року славнозвісній “Наталці Полтавці” виповнюється 205 років.

За висновками Інституту мовознавства НАН України, це перший драматичний твір нової української літератури. А Іван Карпенко-Карий назвав п’єсу “праматір’ю українського народного театру”.

22 липня 1819 року на сцені Полтавського театру відбулась прем’єра вистави “Наталка Полтавка” — і одразу ж шалений успіх. Її поширенню по всіх великих театральних сценах могли б справедливо позаздрити сучасні драматурги.

Успіх і слава докотилися і до віддаленої провінції західноукраїнських земель, які перебували в складі Австро-Угорської імперії, але завжди відчували себе невід’ємною частиною могутньої колись Київської Русі і Козацької держави, єдиною спільнотою українців-русичів.

Український театр у Коломиї постав сам як прагнення національної ідентичності в середовищі української спільноти, яка волею історичної долі опинилась по різні боки кордонів, в різномовних середовищах. Священник Української Греко-Католицької Церкви, коломиїський парох, видатний подвижник і просвітитель українства отець Іван Озаркевич на 175 років випередив Закон України “Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності”, прийнятий Верховною Радою України 13 грудня 2022 року і підписаний Президентом України, що набув чинності 1 січня 2023 року.

Так “Наталка Полтавка” Івана Котляревського прийшла до галичан, як висловився Іван Франко, “в гуцульському кептарі” і розпочала літопис українського театру на західноукраїнських землях “Дівкою на видан-

ні, або На милування нема силування” Івана Озаркевича. Наталка стала Анничкою, мова Котляревського — покусською говіркою, східно-українські пісні — коломиїками.

Але, так чи інакше, започаткування українського театру на західноукраїнських теренах саме з адаптованої “Наталки Полтавки” засвідчило неабияке тяжіння українців, розділених кордонами імперій, до єднання і через багате розмаїття традицій, діалектів і народної творчості — до гуртування в єдину соборну націю, до якої доведеться подолати чималий шлях боротьби, помилок і поразок, щоб, нарешті, зрозуміти всю важливість національної ідентичності для націєтворення і утвердження власної держави.

Саме цей аспект став визначальним для вибору формату відзначення 175-річного ювілею Коломийського театру. Спільний проєкт озарківчан і полтавчан “Дві вистави — одна Україна” дозволив зійтись на одній сцені Котляревському і Озаркевичу, Наталці і Анничці і засвідчити, що прагнення українців до об’єднання мають глибоке історичне коріння і є запорукою нашої перемоги. А разом з тим, була пошанована ще одна важлива віха Коломийського театру, який пережив дві світові війни, працюючи: 15 грудня 1918 року (105 років тому) в часі Української революції на сцені Коломийського театру (тоді кінотеатр “Гвезда”) була зіграна “Наталка Полтавка”. Ці історичні реалії і надихнули організаторів на оригіналь-

ний спільний проєкт, якому, як і п’єсі, всі, хто його побачив на сцені Коломийського академічного обласного українського драматичного театру імені Івана Озаркевича 17 грудня 2023 року, пророкують тривалий успіх. А самі організатори вже виношують цікаві ідеї для того, щоб проєкт “Дві вистави — одна Україна” змогли побачити глядачі в усіх куточках нашої держави, а також українські спільноти Європи і світу.

У такому проєкті мали б бути зацікавлені насамперед Міністерство культури та інформаційної політики України, дипломатичні інституції та органи державної влади на місцях і надати підтримку, щоб прийнятий на 32-му році нашої незалежності запізнаний Закон міг швидше виконувати відведену йому роль засобами всім зрозумілого сценічного вираження й історичного тяжіння, засобами культурної дипломатії.

Дещо дивно на цьому тлі сприймати закиди деяких “доброчинців” Коломийського театру, яким більше імпонує примітивна арифметика, аніж історична пам’ять, спадкоємність і вміня пошанувати своє, наше. Зрозуміло, що в далекому 1848 році театр не міг мати статусу “Коломийський академічний обласний український драматичний театр імені Івана Озаркевича”. Цей статус у процесі становлення набувся вже сучасним театром, який волею Коломийської громади (не владоможів зверху!) був відроджений у статусі професійного правонаступника театральної Коломиї з 1848 року. І це логічно, що 175-річний ювілей Коломийський театр відзначав у сучасному статусі. Тож раджу любителям театральної “риболовлі” “рибалити” в чистих, незамуленних джерелах, а не таліятися в мутній воді в намаганні вполювати якийсь пікантний сюжетик для власного піару.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Едуарда Межула

— Програму “Місія” я готував роками, — сказав народний артист України, продюсер проєкту Кирило Стеценко. — Це музика української ідентичності у творах професійних композиторів від XVIII століття до наших днів. Кожен твір ретельно добирався, щоб в межах одного концерту показати не лише схематичну логіку зміни та утвердження певних стилів і жанрів. Одним з головних критеріїв добору творів був пошук зв’язків та резонансів з традиційною українською народною музикою на рівнях інтонацій, мотивів, ритмічних формул, образно-емоційних архетипів, стихійного світовідчуття та форм самозриття.

Уперше граю на сцені Національної філармонії України твори Володимира Івасюка для скрипки з фортеп’яно. Дякую родні композитора за подаровані “Інструментальні твори В. Івасюка”. Саме тепер настав час визнати, що Володя був не лише генієм пісень “Червона рута” або “Водограй” — він справді мав крила видатного творця академічної музики, які так брутально обтяжили йому московські найманці, коли нашому Орфееві виповнилось тільки 30...

Допомогла здійснити подорож у неповторний світ української музики ведуча концерту, заслужена діячка мистецтв України Світлана Корецька. А проло-

гом вечора стала мелодія галицького композитора Миколи Вербицького. Нині це державний Гімн України на слова Павла Чубинського “Ще не вмерла України ні слава, ні воля” в обробці для скрипки соло Кирила Вадимовича Стеценка.

Багатьом композиторам, твори яких виконувалися того вечора, випав тернистий шлях. Але на цьому тернистому шляху від давнини до сучасності ми не втратили ані краплі своєї ідентичності. Навіть у наш драматичний для новітньої української історії час ми відчуваємо, що у світі все більше розкривається наша етнічна неповторність. На мармуровій плиті Болонської академії поруч з іменем Моцарта написано ім’я

меччина, Італія, Франція. Але він все залишив і поїхав додому. Життя композитора як і Володимира Івасюка тривало не довго, лише 31 рік. А слухачі мали змогу насолодитися сонатою композиції для скрипки та клавесину в трьох частинах.

У Європі здобув освіту основоположник української класичної музики Микола Лисенко. Це дало йому змогу інтерпретувати українську народно-пісенну традицію у простір академічної музики. Наступним номером стала друга українська рапсодія Миколи Віталійовича “Думка-шумка”, транскрипція Вадима Стеценка.

Ось хто мене замінить після моєї смерті, казав Микола Лисенко про свого улюбленого учня

Місія митця

У Колонній залі імені Миколи Лисенка Національної філармонії України відбувся концерт-присвята Володимиру Івасюку “Місія” з нагоди 75-річчя від дня народження митця. У проєкті, який відбувся за участі Київської “Просвіти”, взяли участь Кирило Стеценко (скрипка) та Наталя Строчан (фортеп’яно).

нашого співвітчизника Максима Березовського, родом з Глухова. Це один із тих українців, які першими ще в епоху класицизму прославили Україну. Йому аплодували Німеччина, Італія, Франція. Але він все залишив і поїхав додому. Життя композитора як і Володимира Івасюка тривало не довго, лише 31 рік. А слухачі мали змогу насолодитися сонатою композиції для скрипки та клавесину в трьох частинах.

Кирила Григоровича Стеценка, композитора, хорового диригента, громадського діяча, протоієрея Української автокефальної православної церкви. А музичними подарунками стали твори Кирила Стеценка старшого “Колискова матері Старчихи”, “Козачок” — транскрипція Вадима Кириловича Стеценка та романс на вірш Лесі Українки “Стояла я і слухала весну” — транскрипція Кирила Вадимовича Стеценка.

Наступний твір — один із найвідоміших світових брендів, що прийшов з Поділля, “Щедрик” Миколи Леонтовича, в обробці для скрипки соло Кирила Стеценка молодшого.

На завершення першого відділення прозвучало “Інтермеццо” відомого українського композитора Левка Ревуцького.

Друге відділення почали музикою Віктора Косенка, якого називають генієм камерної, вокальної та інструментальної музики. А ще Віктор Косенко заслужив особливе звання називатися романтиком 30-х років. У той час це було дуже непросто. Прозвучав твір композитора “Мрії” для

скрипки та фортеп’яно”.

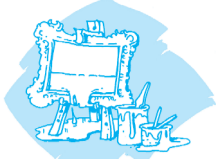
Продовжила концерт Соната для скрипки соло № 1, друга та третя частини (“Веснянка” і “Гопак”) Віталія Кирейка.

Далі звучала “Грушка” для скрипки соло Кирила Стеценка. У своєму творі він використав мотиви української народної пісні з Закарпаття “На поточку прала-м”. До речі, саме ця пісня свого часу надихнула Степана Сабаша на створення уславленої “Марічки”.

У програмі на честь Володимира Івасюка об’єдналася ціла Україна — Галичина і Буковина, Поділля, Сумщина, Полтавщина, Київщина, Дніпропетровщина. А далі слухали твір сучасного київського композитора, диригента, педагога, джазового піаніста Олександра Саратського “Джаз у Карпатах” (“Коломиїка”), редакція Кирила Стеценка.

Твори Володимира Івасюка — це не тільки прекрасні пісні, які не старіють з плином часу, а ще й чимало інструментальної музики. Свідчення цього — три п’єси композитора для фортеп’яно — “Осінь картинка”, “Повійна fuga” та “Без назви”, які виконала досвідчений концертмейстер та чудова піаністка Наталя Строчан.

Заключним акордом концерту стали дві п’єси Володимира Івасюка для скрипки і фортеп’яно, які не мали назв, а Кирило Стеценко-молодший назвав їх “Гопак з химерами” та “Герой і пам’ять”.

Невбитий вітер Алли Горської

Галина ДАЦЮК,
журналістка

Культурне потрясіння винесла з ретроспективної виставки "Алла Горська. Борівітер". Сто творів художниці, зібраних по краплинках, по багатьох закапелках —

Портрети Василя Симоненка, 1964 р.

приватних і державних, листи, документи з архівів КДБ, світлини, монітори з живими голосами, панорамна інсталяція знищеного панно з Червоного корпусу Університету, багатющий фактологічний матеріал з поясненнями, цитатами, зрізом подій часового простору, в якому жила художниця і який можна прочитати, — створюють не просто виставку, а видовище сферичне і всеоб'ємне. Від банера з "Борівітром" до найменшого ескізу в храмі Боїмів цей проєкт — ретельно продуманий і бездоганно виконаний — сам по собі шедевр монументального мистецтва. Дякую за блискучу організацію Українському дому, Арт-фондації Дукаг і кураторці Олені Грозовській.

Зібрані під крилами Борівітру в одному місці документи життя й опору Алли Горської та її творчих посестер і побратимів дають уявлення про те, які могутні духовні сили відкрили ці люди в собі, коли відкрили для себе Україну! "Ми нічого не знали про Україну. Наше виховання й сві-

домість прокинулися після інституту, особливо в Клубі творчої молоді. Відтоді — новий погляд на життя, покаяння, очищення від скверни", — пригадувала у 1990 р. художниця Галина Севрук.

У мене подібне враження: ця фантастична виставка пробуджує нові сенси нашого уявлення про Україну, яких ми не мали. Про постать Алли Горської, яку ми не знали. Про Клуб Творчої Молоді як концентрат талантів. Про могутній здвиг, який спричинила ця шопта в імперії зла. І ще раз про особистість Горської, яка рафіновану "доньку директора" переродила в собі у найвідважнішу бунтарку проти лицемірства, нищості, свавілля тоталітарної системи.

"Десять за рік-два КТМ активно прокинувся до національного життя. У клубі вирували пристрасті — вечори, дискусії, поїздки Україною з метою вивчення й збереження пам'яток архітектури, театральні вистави, розробки десятків проєктів... З березня-квітня 1960 р. Клуб заявив себе в усіх усюдах. Серед шести його секцій найчисленнішою була художня, керувана Аллою Горською. Алла була душею клубу, його мотором, організатором... Була гайдамацької вдачі — доконачна у виявах почуттів, незалежна й нестримна — в любові, в дружбі й нелюбові, шедра й весела, зажуриливо-усміхнена, допитлива, наївна і мудра. Вражала її інтуїція" (Лесь Танюк).

Упершись ногами в шаблі драбини, добираючи шматочки смальти, вона вивершувала на вершотурі Україну, інтуїтивно потрапляючи в абсолютно точні образи, кольори, знаки, традицію. Пробуджувала до життя приспану волю. Сама ставала Борівітром, Вітряком, Квіткою-Птахою, Деревом життя. "Над "Вітряком" працювали в особливо невідгнаних, незручних умовах. Жодна жінка митець таких умов не витримала б. Була пізня осінь. Спершу ми мотались по склозаводах — вибавили там усілякі матеріа-

ли: скло, смальту. Це все треба було вибити, вибігати. Коли вже все подіставали, то була пізня осінь, холодно. Спочатку страшні дощі, а потім морози й вітри. За пів години руки, якими береш цементний розчин, стають, як граблі. І все це на белебні, де стоїть вітряк. Там ще пустир був..." (Б. Плаксий, 1991).

Приручений їй неймовірною силою духа і тяжкою працею "Вітер" — це єдине мозаїчне панно Горської, яке збереглося в Києві, у Голосіївському районі. Зруйновані в Маріуполі "Борівітер" і "Дерево життя". Невідома доля 10 мозаїчних панно в Донецьку. Проте навіть те, що збереглося в начерках, ескізах, портретах, сценографії, — свідчать про те, що Алла Горська — явище в українському модерному мистецтві. Стихія руху, кольору, свободи! Сама свобода! І нескорена Україна!

Сто разів зупинилася. Сто разів піднеслася. І стільки ж зойкнула! А в останній залі зробила світлинку на тлі чорно-білої фотографії. З найкращими людьми, які прийшли 7 грудня 1970 року з кетягами каліни на Берківці, оточені ненависним кодом "в штатському". Проте я не хотіла б бути серед тих найкращих людей. Не хотіла б бути в кадебістських списках з тими

Алла Горська з сином Олесем

найкращими "людьми не зі страху", яких згодом чи не всіх ув'язнили. Я апріорі нізащо не хотіла б, аби ця страшна подія відбулася! Бо Алла Горська могла б ще жити. І в цьому році їй би виповнилося 95. І скільки б ще було створено! Проте це про когось іншого. Алла Горська, яка разом із Шевченком возвеличувала рабів німих, яка навідріз відмовилася знімати свій підпис під документом 139 — проти політичних репресій, яка принципово ігнорувала дику і обмежену владу, яка своїм мистецтвом доводила її до сказу, — була смертельним вироком цій владі. Тому була щиро вбита.

У листопаді 2000 року я була у Василькові на вшануванні 30-ліття від дня загибелі Алли Горської. Олесь Зарецький, Галина Севрук, Людмила Семикіна, Володимир Прядка, онука Алли і Віктора Оленка Зарецька і ще багато найкращих людей, в числі яких Надія Світлична. Пані Надія сказала, що приїхала "вперше від того дня, коли ми з Євгеном побачили її у підвалі, куди привели зовсім чистенькі килимки..." І сказала, що переживає зараз той день з такою ж силою болю, як тоді, тому більше сюди не приїде...

Дві години з Борівітром і Аллою Горською в Українському домі — це час, щоб роздивитися тільки одну маленьку смальтину. Водночас це такий згусток болю і крові, що от другий день прибиває. Тому думаю, як би піти ще і ще. Де б набратися духу, аби знову втрапити в той невбитий Вітер Алли Горської і щоб не збило з ніг.

Олена Зарецька, засновниця фонду А. Горської та В. Зарецького, на відкритті виставки

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик "Слово Просвіти" — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного "сприяння" нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об'єктивним словом можемо допомогти "Слову Просвіти". Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ КБ "ПРИВАТБАНК" (ЄДРПОУ банку 14360570, код банку 305299) відкрито рахунок: № UA26305299000026004036804116; отримувач: ГО "Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На наше прохання про допомогу для газети "Слово Просвіти" відгукнулися:

1. Галич Іра Петрівна — 1000 грн.
2. Шерстюк Михайло Гаврилович — 1000 грн.
3. Філь Павло Іванович — 500 грн.
4. Митюра Валентин Іванович — 1000 грн.
5. Черняхівський Олексій Іванович — 1000 грн.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Ігор ЗОЦ

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)

Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШКИ
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ГОЛОМША
Юрій ГАНДЗЮК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ "Мега-Поліграф",
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на "Слово Просвіти"
обов'язкове.

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.